

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Projektas „Alternatyvusis ugdymas“

**PRODUKTYVAUS MOKYMOSI MODELIO DIEGIMO LIETUVOS
MOKYKLOSE SITUACIJOS ANALIZĖ
I -OJI DALIS**

Parengė:

Auksė Petruškevičiūtė

2013

Vilnius

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Turinys

Projekto kontekstas.....	aplinka	ir
neapibrėžta.	Klaida!	Žymelė
Produktyviojo mokymosi modelio diegimo Lietuvos mokyklose situacijos analizės tyrimo (I dalis) organizavimas.....		7
Literatūra.....		12
Produktyviojo mokymosi modelio diegimas Rokų vidurinėje mokykloje: situacija pirmaisiais projekto diegimo metais.....		14
Trumpa informacija apie mokyklą tyrimo pradžioje	Klaida!	Žymelė neapibrėžta.
Tyrimo dalyvių charakteristika.....	Klaida!	Žymelė neapibrėžta.
Produktyviojo mokymosi mokinių pokyčiai		15
Pedagogų pasirinkimo būti PM mokytoju motyvai, pedagogų pokyčiai ir pedagogų pokyčius sąlygoję veiksniai.....		22
Pokyčiai mokyklos lygmenyje ir pagrindiniai PM diegimo instituciniai iššūkiai.....		26
Išvados		29
Produktyviojo mokymosi modelio diegimas Kėdainių jaunimo mokykloje: situacija pirmaisiais projekto diegimo metais.....		31
Trumpa informacija apie PM diegimą mokykloje.....		31
Tyrimo dalyvių charakteristika.....	Klaida!	Žymelė neapibrėžta.
Produktyviojo mokymosi mokinių pokyčiai		32
Pedagogų pasirinkimo būti PM mokytoju motyvai, pedagogų pokyčiai ir pedagogų pokyčius sąlygoję veiksniai.....		35
Pokyčiai mokyklos lygmenyje ir pagrindiniai PM diegimo instituciniai iššūkiai.....		37
Išvados	Klaida!	Žymelė neapibrėžta.
Produktyviojo mokymosi modelio diegimas Kėdainių jaunimo mokykloje: situacija pirmaisiais projekto diegimo metais.....		39
Trumpa informacija apie mokyklą projekto diegimo pradžioje		39
Tyrimo dalyvių charakteristika.....		39
Produktyviojo mokymosi mokinių pokyčiai		40

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Pedagogų pasirinkimo būti PM mokytoju motyvai, pedagogų pokyčiai ir pedagogų pokyčius sąlygoję veiksniai.....	45
Pokyčiai mokyklos lygmenyje ir pagrindiniai PM diegimo instituciniai iššūkiai.....	50
Išvados.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
Bendros tyrimo išvados ir rekomendacijos.....	54

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Projekto aplinka ir kontekstas

Spartūs socialinio, kultūrinio, ekonominio gyvenimo pokyčiai reikalauja sparčios ir kokybiškos jų atliepties įvairiose gyvenimo sferose, o ypač švietime, siekiant kokybiškos kiekvieno visuomenės nario gyvenimo gerovės. Pagrindinis šiandienos rūpestis Lietuvos švietime gali būti apibrėžiamas kaip negebėjimas atliepti sparčius sociokultūrinius ir socioekonominius pokyčius ir nepersiorientavimas į asmens ugdymą ateičiai, nors dar Tautinės mokyklos kūrėja Meilė Lukšienė, žvelgdama į švietimo ateities perspektyvas, akcentavo asmens ugdymą ateičiai: „*Jei sakome, kad mokykla ruošia gyvenimui, tai turime atminti, kad ne vien šios valandos tikrovei, o turimai jos vizijai*“ (Jungtys, p.297), tačiau ir praėjus daugiau nei 25 metams nuo tautinės mokyklos kūrimo pradžios ir įvykus daugeliui pokyčių Lietuvos švietimo kontekste (mokymosi paradigmu kaita, perėjimas prie kompetencijomis grįsto ugdymo, mokyklų tinklo reorganizacijos, įvairių mokyklų tipų atsiradimas, netradicinio ir alternatyviojo ugdymo sampratų projektavimas ir kt.), išlieka aktualus klausimas, kaip šie pokyčiai realizuojami praktiniame, o ne teoriniame lygmenyje, kiek praktiškai švietimas yra atviras pokyčiams ir ugdymo modelių įvairovėms, alternatyvoms ir savitumams.

Strateginiuose Lietuvos švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose (Lietuvos pažangos strategija „LT2030“, Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, Lietuvos nacionalinės pažangos programa 2014-2020 m.) ir konkrečiuose teisės aktuose (Švietimo įstatymas (2011), Netradicinio ugdymo koncepcija (2010), Pagrindinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planai, Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata (2004), jau įsivertino nuostatos, leidžiančios savitai (netradiciškai, alternatyviai) konstruoti ugdymo turinio procesą, tačiau praktiniame lygmenyje tai dar menkai realizuojama. Nors alternatyvių ugdymo modelių, įvertinančių mokinių poreikius ir siūlančių jiems patrauklesnius mokymosi būdus, reikalingumą Lietuvoje įrodė įvairūs moksliniai tyrimai (Dereškevičius, Rimkevičienė, Targamadzė (2000); Rupšienė (2000), Indrašienė (2009), Virbalienė, Žydžiūnaitė (2010), Targamadzė, Nauckūnaitė, Stonkuvienė (2010), Civinskas ir kt. (2006), Merfeldaitė O. (2011) ir kt. Tyrimai atkleidė, kad šiandieninė mokykla dar nėra pilnai pasirengusi atliepti kiekvieno mokinio poreikius bei padidinti jų mokymosi galimybes, pasiūlydama jiems patrauklias įvairias ugdymo turinio konstravimo alternatyvas.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Dėl šios priežasties Lietuvos mokykla, kaip ir kitų Europos šalių mokykla, negali vadintis „gera mokykla“, nes vis dar yra bijančių ir vengiančių lankyti mokyklą mokinių, patiriančių nuolatines mokymosi nesėkmes ir susiduriančių su įvairiomis fizinės ir psichinės sveikatos problemomis mokinių, per anksti iš švietimo sistemos pasitraukiančių ir pagrindinio išsilavinimo neįgyjančių mokinių, nepasirengusių toliau mokytis ar negalinčių apsispręsti dėl tolesnio mokymosi ir profesijos pasirinkimo mokinių. Tai sukelia dideles problemas ne tik konkrečiam asmeniui ar jo šeimai, bet ir valstybei, Europos Sąjungai, viso pasaulio bendruomenei. Kiekvienas toks jaunuolis susikuria savo pasaulį, kuriame nėra vietos ne tik mokymuisi visą gyvenimą, bet ir sveikai gyvensenai, būsimai pozityviai tėvystei, siekiam kurti geresnę gyvenimą sau ir kitiems. Jo pasaulyje daugiau vietos užima nedarbas, skurdas, asocialaus ir kriminalinio elgesio modeliai, fizinės ir psichinės sveikatos problemos. Todėl į šias problemas sprendimą orientuoti ir Europos Sąjungos strateginiai bei įvairūs norminiai ugdymo įvairovę akcentuojantys dokumentai.

Lietuvos švietimo sistemoje, atliepiant Europinius reikalavimus ir Lietuvos strateginius siekius bei konkrečią sociokultūrinę aplinką taip pat pradedama kurti alternatyviojo ugdymo modelius, atliepiančius individualius asmens ugdymo poreikius, stiprinančius mokymosi motyvaciją, padedančius įveikti mokymosi sunkumus ir padedančius patirti mokymosi sėkmę. Greta netradicinio ugdymo (Netradicinių mokyklų koncepcija buvo parengta 2010 m.), pradedamas ir praktinis alternatyviojo ugdymo konstravimas: Alternatyvaus ugdymo švietimo sistemoje gairių projektas buvo parengtas 2007 m., tačiau nebuvo patvirtintas (Targamadžė, 2011); 2009 m. Lietuvoje pradėtas įgyvendinti projektas „Alternatyvusis ugdymas“.

Projektas „Alternatyvusis ugdymas“ yra ES SF „Mokyklų tobulinimo programa plius“ dalis. Jį inicijavo Švietimo ir mokslo ministerija, vykdo – Švietimo aprūpinimo centras kartu su projekto partneriu Panevėžio rajono švietimo centru. Viena iš projekto veiklų – produktyviojo mokymosi diegimas Lietuvos švietimo sistemoje. Be produktyviojo mokymosi projekte konstruojami ir kiti alternatyviojo ugdymo modeliai: tinklinio bendradarbiavimo modelis, komunikacinis modelis.

Pirmajame projekto „Alternatyvusis ugdymas“ etape (2009–2011 m.) buvo sukurtas teorinis produktyviojo mokymosi modelis, o antrajame etape (2012–2014 m.) jis buvo praktiškai diegiamas trijose Lietuvos mokyklose.

Produktyvusis mokymasis Lietuvoje diegiamas remiantis tarptautinės švietimo bendruomenės patirtimi. Ši mokymosi forma taikoma JAV, Vokietijoje (7 federalinėse žemėse),

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Suomijoje, Olandijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Švedijoje. Kai kuriose šalyse produktyvusis mokymasis įrašytas į švietimo/mokyklų įstatymą ir jam, kaip ESL programai, skiriamas papildomas finansavimas.

Produktyvusis mokymasis – tai mokymosi forma, skirta 9–10 klasių mokiniams (ne jaunesniems kaip 15 metų ir ne vyresniems kaip 21 metų mokiniams), kurie mokosi pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį.

Produktyviojo mokymosi tikslinė grupė:

1) mokiniai, turintys mokymosi sunkumų dėl nepalankios socialinės ir pedagoginės aplinkos, ir esantys rizikos grupėje pasitraukti iš švietimo sistemos neįgijus pagrindinio išsilavinimo (turintieji specialiųjų ugdymosi poreikių, suformuotų nepalankios aplinkos);

2) mokiniai, jau pasitraukę iš švietimo sistemos;

3) mokiniai, norintys išbandyti save ir mokytis kitaip.

Produktyviojo mokymosi organizavimo tvarkos aprašo projekte nurodoma, kad Produktyviojo mokymosi tikslas – padėti mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų ir nepatiriantiems mokymosi sėkmės, praradusiems mokymosi motyvaciją ar tiesiog norintiems mokytis kitaip, įgyti pagrindinį išsilavinimą.

Produktyvusis mokymasis padeda mokiniui išsikelti asmeninius mokymosi tikslus, įgyti mokymosi kompetenciją ir suvokiant bei įvertinant savo norus, poreikius ir sociokultūrinę aplinką pasirinkti tolesnį mokymosi ir profesijos įgijimo kelią.

Produktyvusis mokymasis yra edukacinė naujovė Lietuvos švietimo sistemoje ir priskiriamas alternatyviajam ugdymui, nes skiriasi nuo tradicinio ugdymo šiais aspektais:

- mokymasis vykdomas nedidelėse klasėse/grupėse (iki 15 mokinių klasėje);
- mokymasis yra individualizuotas (personalizuotas). Kiekvienas mokinys turi individualų ugdymosi planą, kurį sudaro pats drauge su mokytoju pagal savo poreikius ir galimybes. To pasiekama individualiomis ir grupinėmis konsultacijomis. Individualios konsultacijos yra įtrauktos į ugdymo plano valandų skaičių;
- organizaciniu požiūriu produktyvusis mokymasis yra alternatyva tradicinei pamokai. Mokymasis organizuojamas naujose aplinkose: mokykloje ir už jos ribų – praktinio mokymosi vietose.

Produktyvųjų mokymąsi Lietuvoje dvejus mokslo metus diegia trys mokyklos:

- Panevėžio rajono Pajstrio Juozo Zikaro vidurinė mokykla;

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

- Kauno Rokų vidurinė mokykla;
- Kėdainių jaunimo mokykla.

Mokyklos buvo atrinktos konkurso būdu, vertinant paraiškas ir organizuojant individualius pokalbius su mokyklų komandomis. Iš viso 31 mokykla pageidavo diegti produktyvųjų mokymąsi. Mokyklos buvo pasirinktos siekiant mokyklų tipų įvairovės (jaunimo ir vidurinės mokyklos) ir geografiniu principu: didelis miestas (Kaunas), vidutinio dydžio Lietuvos miestas (Kėdainiai) ir kaimas (Pajstrys, Panevėžio rajonas).

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos mokyklos, kaip ir kitų šalių ugdymo įstaigos, drauge su švietimo politikos formuotojais, mokslininkais, mokytojais, mokiniais ir jų tėvais, kitais visuomenės nariais jau daugelį metų ieško atsakymo, kaip mokymo ir mokymosi procesą paversti patraukliu, įdomiu ir naudingumu mokiniams, prasmingu ir kūrybingu mokytojams ir teikiančiu naudą visuomenei, todėl ieško naujų mokymo ir mokymosi metodų, kuria savitas bei skolinasi iš kitų šalių jau pasiteisinusias mokymo ir mokymosi, ugdymo ir ugdymosi patirtis, tikėdami, kad pavyks padidinti mokinių mokymosi sėkmę. Vienu tokiu sėkmingu asmens ugdymosi modelio pavyzdžiu gali būti pripažįstamas ir Produktivityviojo mokymosi modelis, kuris, pasak V. Targamadžės (2011), gali būti vienu iš „pedagoginės sistemos bendrojo lavinimo mokykloje kaitos akstinu“.

Produktivityviojo mokymosi modelio diegimo Lietuvos mokyklose situacijos analizės tyrimo

(I dalis) organizavimas

Produktivityviojo mokymosi, kaip naujo reiškinio Lietuvos švietimo sistemoje, diegimo sėkmė priklauso nuo daugelio veiksnių. Kiekviena edukacinė inovacija, pasak B. Janiūnaitės ir V. Rupainienės (2003), dažnai yra susijusi su naujos edukacinės aplinkos ir naujų santykių sukūrimu, naujų veiklų atlikimu, naujų kompetencijų poreikiu, veiklos paradigmos pokyčiu ir sąlygų tam tikrų naujų pokyčių atsiradimui sudarymu ten, kur įgyvendinama konkreti inovacija.

Pirmaisiais Produktivityviojo mokymosi modelio diegimo metais buvo siekta iširti reikšmingus pokyčiai pagrindiniams produktyviojo mokymosi dalyviams: mokiniams, mokytojams ir mokyklos bendruomenei.

Produktivityviojo mokymosi modelio diegimo ir konstravimo Lietuvos mokyklose situacijos analizės tyrimas (I dalis) atliktas pirmaisiais projekto įgyvendinimo metais. Tyrimas vykdytas 2012 m. rugsėjo - 2013 m. birželio mėnesiais trijose Produktivityvųjų mokymąsi diegiančiose

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

mokyklose: 1) Kėdainių jaunimo mokykloje, 2) Kauno Rokų vidurinėje mokykloje, 3) Panevėžio rajono Pajstrio Juozo Zikaro vidurinėje mokykloje.

Tyrimo objektas – Produktivityviojo mokymosi modelio diegimo patirtis trijose PM modelį konstruojančiose Lietuvos mokyklose.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Produktivityviojo mokymosi modelio pirmųjų diegimo metų ypatumus ir pateikti produktivityviojo mokymosi pirmųjų diegimo metų pokyčių įžvalgas įvairiais lygmenimis.

Tyrimo uždaviniai:

- Atskleisti pokyčius mokiniuose, įvykusius pirmaisiais jų mokymosi pagal PM modelį metais.
- Išanalizuoti produktivityviojo mokymosi pedagogų vaidmenų kaitos prielaidas ir pasekmes.
- Aptarti mokyklos bendruomenėje vykstančius pokyčius pirmaisiais PM diegimo metais.

Tyrimas atliktas trijose skirtingose mokyklose, dalyvavusiose Produktivityvaus mokymosi modelio diegime Lietuvoje: 1) Kėdainių jaunimo mokykloje, 2) Kauno Rokų vidurinėje mokykloje, 3) Panevėžio rajono Pajstrio Juozo Zikaro vidurinėje mokykloje.

Skirtingų mokyklų situacijos analizės (I dalies tyrimo duomenys) pateikiami ir analizuojami atskirai (pagal techninės užduoties reikalavimus), o rekomendacijos, numatant produktivityviojo mokymosi modelio diegimo perspektyvas antraisiais metais, formuluojamos ir pateikiamos apibendrintai.

Empiriniame tyrime dalyvavo 6 Produktivityviojo mokymosi mokytojai, 30 mokinių, besimokančių pagal Produktivityviojo mokymosi modelį ir trys mokyklų vadovai.

Tyrimo dalyviais pasirinkti trijų skirtingų grupių atstovai iš kiekvienos projekte dalyvaujančios mokyklos:

- PM klasėje besimokantys mokiniai;
- PM mokytojai;
- PM diegiančių mokyklų vadovai.

Toks tyrimo dalyvių grupių pasirinkimas grindžiamas tyrimo uždavinių įgyvendinimu ir tyrimo dalyvių nuolatinio įsitraukimu į modelio įgyvendinimo procesą: 1) mokiniai yra PM modelio tikslinė grupė, 2) mokytojai yra PM modelio konstruotojai ir įgyvendintojai klasės

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Alternatyvusis
ugdymas

lygmenyje ir atspindi pedagoginį aspektą; 3) PM diegiančių mokyklų vadovai yra PM modelio konstruotojai institucijos lygmenyje ir atspindi vadybinį aspektą.

Dalyvavimas tyrime buvo savanoriškas. Tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos pateikiamos 1 lentelėje:

1 lentelė. Tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos

Charakteristikos		Kėdainių jaunimo mokykla	Kauno Rokų vidurinė mokykla	Pajstrio J. Zikaro vidurinė mokykla
Bendras tyrimo dalyvių skaičius		15	13	11
Mokiniai		12	10	8
Tyrimo dalyvių lytis	Mot.	5	6	3
	Vyr.	7	4	5
Mokyklų vadovai		1	1	1
Tyrimo dalyvių lytis	Mot.	1	1	1
	Vyr.	-	-	1
Mokytojai		2	2	2
Tyrimo dalyvių lytis	Mot.	2	2	1
	Vyr.	-	-	1

Tyrimo metodai: Aprašomoji mokslinės literatūros ir norminių dokumentų analizė, kokybinė turinio (content) analizė.

Tyrimui atlikti pasirinkta kokybinio tyrimo metodologinė kryptis, aprašomasis tyrimo tipas. Kokybinis pasirinkimas grindžiamas:

- Nedideliu modelio įgyvendinime dalyvavusių mokyklų skaičiumi bei jų skirtingumu dėl tipo, mokinių skaičiaus dydžio, geografinės padėties (miesto – kaimo mokykla, jaunimo – vidurinė mokykla);
- Nedidele tyrimo dalyvių imtimi (pavyzdžiui trys mokyklų vadovai, po vieną iš kiekvienos mokyklos, šeši PM mokytojai, po du iš kiekvienos mokyklos);
- Tiesioginiu tyrėjų dalyvavimu tyrimo laike (tyrėjos dalyvavo mokyklų atrankoje, kelis kartus lankėsi PM diegiančiose mokyklose, dalyvavo PM mokytojų rengimo programoje, vedė seminarus PM mokytojams pagal konsultantų rengimo programą ir kt.)
- Tyrimo duomenų rinkimas vyko tiesiogiai bendraujant su tyrimo dalyviais jiems įprastoje aplinkoje, jų kasdieninėje mokymosi erdvėje, tyrimo duomenų rinkimui prioritetine buvo

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

pasirinkta žodinė duomenų rinkimo forma. Tokia duomenų rinkimo forma leidžia įvertinti visą situacijos savitumą, unikalumą ir individualumą.

Tyrimo duomenų rinkimo būdai: pusiau struktūruotas interviu, stebėjimas, pokalbis, mokytojų motyvacinių laiškų analizė. Duomenys buvo renkami 2012 m. gruodžio – 2013 m. birželio mėn. Duomenys tyrimui buvo rinkti, siekiant nustatyti, kokius pokyčius sąlygojo naujas ugdymo turinio proceso konstravimas pagal produktyvųjį mokymąsi. Tyrimo metu gauti duomenys analizuoti naudojant kokybinį turinio (content) analizės metodą ir naratyvinį metodą.

Turinio analizės metodas. Tyrimo dalyvių atsakymai buvo analizuojami ir grupuojami pagal prasmę į atskiras grupes pagal dalyvių atsakymų turinį. Tyrėjai remdamasi savo ekspertine bei tyrimų metodologine patirtimi įvertino tyrimo dalyvių atsakymų prasminį bendrumą ir išskyrė abstrakčias kategorijas, kurios atskleidė esmines nuomones apie tiriamą reiškinį.

- Tyrime naudotas trianguliacijos principas. Tai reiškia, kad yra identifikuojami galimi skirtingi informacijos šaltiniai atsakant į konkretų tyrimo klausimą, iš kiekvieno informacijos šaltinio gaunama skirtinga, tačiau panašaus pobūdžio informacija, duomenys iš skirtingų šaltinių yra lyginami dėl patikimumo. Konkrečiu atveju buvo lyginami mokinių, mokytojų ir mokyklos vadovų nuomonė tuo pačiu vertinimu.
- Naratyvinis metodas naudotas kaip būdas siekiant užfiksuoti projekto patirtis bei sužinoti, kaip savo veiklas projekte supranta ir aiškina patys tyrimo dalyviai, mokytojai ir mokiniai, bei kokia tvarka dėliojami įvykiai bei situacijos pagal reikšmingumą. Svarbi ne tyrėjo interpretacija, o autentiškas grupės narių pasakojimas (Lewis, 1961). Šiuo metodu surinkti duomenys padėjo išryškinti skirtingų mokyklų veiklos trukdžius bei tobulinimo perspektyvas.
- Duomenys apibendrinami konstruojamuoju metodu, kai iš atskirų patirčių apibūdinimų sukonstruojamas bendras patirties paveikslas.

Realizuojant tyrimą buvo laikomasi šių etikos principų:

- konfidencialumo;
- savanoriškumo;
- tikslaus dalyvavimo tyrime paaiškinimo principo.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Duomenys tyrimo metu buvo renkami ir grupuojami pagal tris sritis, atliepiant iškeltus tyrimo uždavinius: 1) Ugdytinio pokyčių sritis; 2) Ugdytojo pokyčių sritis; 3) Institucinių pokyčių sritis (2 lentelė).

2 lentelė. Duomenų analizės struktūra

Sritis	Kategorijos
Besimokančiųjų pokyčių sritis (Ugdytinio lygmuo)	Mokinių santykio su mokykla pokyčiai
	Mokinių savęs vertinimo pokyčiai
	Mokinių santykio su socialine aplinka pokyčiai
Pedagogų pokyčių sritis (Ugdytojo lygmuo)	Pedagogų pasirinkimo darbui pagal PM modelį motyvacija
	Pedagoginių vaidmenų kaita
	Pedagoginės sąveikos kaita
Institucinių pokyčių sritis (Mokyklos vadovo lygmuo)	Institucijos pasirinkimo diegti PM modelį motyvai
	PM diegimo mokykloje ypatumai
	PM diegimo mokykloje perspektyvos

2012-2013 m. m. produktyviojo mokymosi mokinių rezultatai:

Bendras mokinių skaičius 2012-2013 m .m.	36
Rizikos grupėje „iškristi“ iš sistemos esančių mokinių skaičius	30
Mokėsi pagal individualią mokymosi programą	2
Pabaigusią mokslo metus mokinių skaičius:	29
Pasiekė numatytus rezultatus	21
Padarė pažangą	8
Pasitraukė dėl asmeninių priežasčių	7

Pateikiant tyrimo ataskaitą atskirai pateikiama kiekvienos mokyklos tyrimo duomenų analizė ir formuluojamos bendros rekomendacijos, skirtos visoms trimis PM diegiančioms mokykloms bei visiems PM modelio Lietuvoje kūrėjams.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Literatūra

- Bruzgelevičienė R., Žadeikaitė L. (2008). Ugdymo paradigms kaita XX – XXI a. sandūroje – unikalus Lietuvos švietimo istorijos reiškinys // *Pedagogika : mokslo darbai*. ISSN 1392-0340. [T.] 89, 2008, p. 18-28.
- Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I. (2006), *Vengiančių lankyti mokyklą vaikų problemos ir poreikiai: monografija*. Vilnius: Garnelis.
- Černiauskaitė N. (2012). *Alternatyvi mokykla: samprata ir kriterijai* // *Acta Paedagogica Vilnensia*, 2011 27.
- Dereškevičius P., Rimkevičienė V., Targamadzė V. (2000). *Mokyklos nelankymo priežastys. Monografija*. Vilnius: Žuvėdra.
- Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo atnaujinimo ir diegimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo // *Valstybės žinios*. – 2007, Nr. 63-2440.
- Dėl 2013–2014 ir 2014–2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo // *Valstybės žinios*, 2013, Nr.
- Dėl Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo // *Valstybės žinios*. – 2008, Nr. 99-3848.
- Dėl Vidurinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo // *Valstybės žinios*. – 2011, Nr. 26-1283.
- Dėl netradicinio ugdymo koncepcijos patvirtinimo // 2010 m. kovo 5 d. įsakymas Nr. V-299
- Indrašienė V., Merfeldaitė O. ir kt. (2011) *Vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimas socializacijos centruose: socioedukacinis aspektas*. Vilnius: MRU.
- Jackūnas Ž. (2006). *Lietuvos švietimo kaitos linkmės*, Vilnius: Kultūros filosofijos ir meno institutas.
- Janiūnaitė B., Rupainienė V. *Edukacinių novacijų įvairiapusiškumas europiniuose mokyklų projektuose*. *Socialiniai mokslai*, 2003, 2 (39), p. 7–17.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2011-03-31, Nr. 38-1804.
- Lietuvos švietimo koncepcija. – Vilnius, 1992.
- Lukšienė M. (2000). *Jungtys / sud. R. Bruzgelevičienė*. – Vilnius: Alma littera.
- *Produktyvaus mokymosi modelis (2010)*. Vilnius: LR ŠMM ŠAC. Prieiga per internetą: <http://www.alternatyvusugdymas.lt/wp-content/uploads/2009/12/Produktyviojo-mokymosi-modelis.pdf>
- *Productive Learning – from Activity to Education. A contribute to school reform in secondary education (2009)* Berlyn: IPLE.
- Rupšienė L. (2000). *Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškinys. Monografija*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
- Vaicekauskienė V. (2012). *Savitos mokyklos: netradicinės, alternatyvios ar tiesiog kitokios?* Prieiga internete <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Savitos-mokyklos.pdf>
- Targamadzė V. (2010). *Alternatyvi bendrojo lavinimo mokykla: mokyklos naratyvo kontūrai*. Vilnius: VU leidykla.
- Targamadzė V. (2011). *Produktyvus mokymasis – pedagoginės sistemos bendrojo lavinimo mokykloje kaitos akstinas*. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 2011 27.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

- Targamadžė V., Nauckūnaitė Z., Stonkuvienė I., Šimelionienė A. ir kt. „12–14 metų mokinių mokymo(si) didaktinės problemos ir jų sprendimo galimybės“ (Galimybių studija), 2010. Prieiga internete: <http://www.alternatyvusugdymas.lt/>.
- Tautinės mokyklos koncepcija (1989). Vilnius: Žinija.
- Virbaliienė A., Žydžiūnaitė V. (2010). Paauglių orumas: mokiniai mokykloje ir asmeninėje aplinkoje. Vilnius: VPU.
- Targamadžė V. (2011). Produktyvus mokymasis – pedagoginės sistemos bendrojo lavinimo mokykloje kaitos akstinas// Acta Pedagogica Vilnensia, Nr.27, p. 91-101. - ISSN 1392-5016
- Vaicekauskienė V. (2009). Švietimo problemos analizė, Nr.3 (31), p. 12. - ISSN 1822-4156

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Produktyviojo mokymosi modelio diegimas Rokų vidurinėje mokykloje: situacija pirmaisiais projekto diegimo metais

Trumpa informacija apie mokyklą projekto diegimo pradžioje

Šią informaciją apie mokyklą ir dalyvavimo projekte lūkesčius pateikė pati mokykla, teikdama paraišką dalyvauti Produktyviojo mokymosi diegimo projekte.

„Rokų vidurinė mokykla yra Kauno miesto pakraštyje, joje mokosi apie 50 procentų socialinę atskirtį patiriančių šeimų vaikų. Iš viso mokykloje mokosi 343 mokiniai.

Trečdalis mokinių į pamokas atvežami iš aplinkinių kaimų, kolektyvinių sodų. Mokyklą pasirenka ir Kauno mokiniai, kurie nepritampa miesto mokyklose. Apie 60 procentų mokinių priklauso galinčių per anksti palikti mokyklą ir mokymosi motyvacijos stokojančių mokinių grupei. Rokų vidurinė mokykla yra orientuota į bendruomeninį ugdymą. Mokyklos mokytojai tęstiniame projekte Rokų bendruomenės mokykla ugdo mokinius per Rokų apylinkių materialiąją, dvasinę kultūrą, istoriją, gamtą – teorinių dalykų mokiniai mokomi per praktinius darbus – taip stengiamasi ugdytinius motyvuoti ir sustabdyti „jų norą“ per anksti palikti mokyklą.

Savo dalyvavimo projekte priežastis mokykla nusakė, kad tai atliepia mokyklos viziją: *Projekto „Alternatyvusis ugdymas“ produktyviojo mokymosi modelio diegimas Rokų vidurinėje mokykloje padėtų išspręsti per anksti mokyklą paliekančių ir mokymosi motyvacijos neturinčių mokinių problemą, nes šiame darbe vadovaujames tik savo patirtimi, pagalbos iš šalies negauname. Mūsų mokyklos dalyvavimas šiame projekte padėtų įgyvendinti pagrindinį mokyklos siekį – tapti išskirtine, patrauklia, visiems prieinama bendruomenės ilgąja (miesto pakraščio) gimnazija“.*

Mokytis pagal PM modelį Rokų vidurinėje mokykloje pasirinko 10 mokinių, iš kurių 3 mokiniai atvyko iš kitų mokyklų specialiai dėl PM ir 7 šios mokyklos mokiniai. PM mokytojais tapo 2 mokytojos (lietuvių k. ir chemijos bei technologijų), su PM mokiniais dirbo ir visi kitų mokomųjų dalykų mokytojai. PM mokinių praktinis mokymasis vyko vieną dieną per savaitę. PM mokiniai neturėjo savo atskiros mokymosi erdvės, jie naudojosi įvairiais kabinetais.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Tyrimo dalyvių charakteristika

Tyrimė dalyvavo devyni Rokų vidurinės mokyklos mokiniai, pasirinkę mokytis pagal Produktivityojo mokymosi modelį: šešios merginos ir trys vaikinai. Taip pat tyrimė dalyvavo dvi productivityojo mokymosi mokytojos: 1 lietuvių kalbos mokytoja ekspertė, 30 metų pedagoginis darbo stažas; 1 technologijų ir chemijos mokytoja, mokyklos direktoriaus pavaduotoja, 22 metai pedagoginio darbo stažas ir mokyklos direktorė.

Kaip jau buvo pristatyta tyrimo metodologinėje dalyje, tyrimas atliktas, siekiant įvertinti pirmųjų PM diegimo metų pokyčius įvairiais pjūviais: ugdytinio, ugdytojo ir institucijos lygmenyse.

Produktivityojo mokymosi mokinių pokyčiai

Ši mokymosi forma buvo visiškai nauja visiems ugdymo proceso dalyviams mokykloje, o ypač mokiniams, nes kiti ugdymo proceso dalyviai (mokytojai) jau turėjo nedidelį teorinį supratimą apie PM modelį (pirmieji seminarai, vedami IPLE konsultantų, mokomasis vizitas į Vokietijos PM klases/mokyklas ir pan.). Mokiniai, tuo tarpu, pasirinkdami PM turėjo labai nedaug informacijos, o dažnai ta informacija buvo ir iškreipto pobūdžio ir negatyvaus atspalvio, nes tai buvo visai nauja mokymosi forma visoje Lietuvos švietimo sistemoje ir buvo manoma, kad ji skirta specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams. Tyrimo pradžioje buvo siekta išsiaiškinti mokinių PM pasirinkimo priežastis, kad tyrimo pabaigoje (II dalyje) būtų galima įvertinti, ar PM atitiko mokinių lūkesčius.

Rokų vidurinės mokyklos mokiniai PM pasirinko dėl įvairių priežasčių: 1) siekdami geresnių mokymosi rezultatų „*norėjau pagaliau pradėti mokytis*“, „*ieškojau, kur geriau mokytis*“; „*buvau jau pakeitęs daug mokyklų, tai ir nebežinojau, kur man mokytis*“; 2) siekdami emocinio saugumo „*anksčiau aš kaip atėjau į šitą mokyklą labai man buvo negerai*“ „*anoje klasėje labai nesutariau su klasiokais, labai pykausi*“; 3) norėdami mokytis kitaip „*Norėjau kažko naujo, neįprasto ir tėvų padaršinimas buvo, eik bandyk*“; „*sužinojau ir galvoju užtenka to banalaus mokymosi, yra proga ir bandau. Gyvenime juk reikia viską išbandyti*“.

Pažymėtina, kad būtent šioje mokykloje PM modelį pasirinko ne vien tik mokiniai, kuriuos galima priskirti mokymo motyvaciją praradusių ar mokymosi nesėkmės patiriančių mokinių grupei, tačiau ir tie mokiniai, kuriems tradicinis ugdymas iš esmės buvo priimtinas, jų mokymosi rezultatai taip pat nebuvo blogi, tačiau jie norėjo pabandyti „mokytis kitaip“. PM mokytojų teigimu tokių mokinių buvo 50 procentų.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Ypač juos “ viliojo“ mokymasis praktinio mokymosi vietose, nors šį mokymosi metodą mokiniai projekto pradžioje vadino tiesiog praktika ir nelabai suprato praktinio mokymosi paskirties.

Projekto eigoje buvo pastebėti įvairūs mokinių pokyčiai, kuriuos parodė geresnis mokinių lankomumas, pagerėję akademiniai rezultatai, mokytojų ir mentorių neformalus įvertinimas, mokinių tėvų atsiliepimai, ir pačių mokinių įsivertinimas.

Tyrimė pateikiamas mokinių pokyčių vertinimas pačių mokinių, PM mokytojų ir mokyklos direktorės. Įvertinant mokinių pokyčius pagal turimus tyrimo duomenis buvo išskirtos šios kategorijos ir subkategorijos (1 lentelė).

1 Lentelė. Mokinių pokyčių kategorijos ir subkategorijos

Kategorijos	Subkategorijos
Teigiamos mokinių nuostatos mokyklos atžvilgiu	Mokymosi motyvacijos augimas
	Mokinių lankomumo pagerėjimas
	Mokinių pažangumo pagerėjimas
Mokinių asmenybiniai pokyčiai	Teigiamos mokinių savęs vertinimo nuostatos
	Teigiamų asmeninių savybių susiformavimas
Teigiamas mokinių santykis su socialine aplinka	Pagerėję santykiai su bendraamžiais
	Pagerėję santykiai su šeimos nariais
	Pozityvūs ir konstruktyvūs santykiai su supančia aplinka atsiradimas (mentoriai, žmonės praktinio mokymosi vietose ir kt.)
	Pagerėję santykiai su mokytojais

Kalbėdami apie savo pokyčius, susijusius su mokymusi, mokiniai pažymi, kad atsirado noras mokytis: „pradėjau stropiau mokintis“, „šiais metais mokytis geriau sekasi“, „Mokymasis biškeliuką pagerėjo“, „dabar smagu eiti į mokyklą“.

Mokymosi motyvacijos atsiradimas, kuris yra tiesiogiai susijęs su mokinių teigiamo požiūrio į mokyklą ir mokytojus atsiradimu, sąlygojo ir geresnį mokinių mokyklos lankymą bei geresnius mokymosi rezultatus. Beveik visi mokiniai, kalbėdami apie pokyčius mokykloje, pažymi pagerėjusį pažangumą: „pagerėjo pažymiai: „apgerėjo mokymasis, pakilo pažymiai“. „Mano žinios pagerėjo,

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

truputį pagerėjo pažymiai“ , „šiais metais mokyti geriau sekasi ir pažymiai pagerėjo“ ; „pažymiai tapo geresni ir, rodos, savaimė viskas susitvarkė“, „čia daugiau išmokau, daugiau mokausi ir pažymiai geresni“ ir lankomumą „Mokymasis? Nežinau. Gal į gerą pusę pasikeitė. Geresni pažymiai, lankomumas geresnis“.

Mokinių lankomumo ir pažangumo pagerėjimą įvardija ir mokytojai: *„mokinys X po I trimestro pradėjo rašyti, klausytis, konspektuoti“; „labai pasikeitė jų bendravimas tarpusavyje, su suaugusiais ir, aišku, mokymosi rezultatai“; „jis, berniukas X, pernai turėjo 6 dvejetus, metė mokyklą visiškai. Dabar mokosi... yra labai atviras, nuoširdus, padedantis kitiems“, „vienas berniukas atėjo pas mus pakeitęs 6 mokyklas“.*

Pagerėjusį mokinių lankomumą ir pažangumą patvirtina ir mokyklos direktorė, sakydama, kad *„silpnos motyvacijos mokinių požiūris į mokymąsi pakito, kadangi jie dabar aktyviai dalyvauja pamokose, žinodami kur tai panaudos ir praktikoje, ir kam to reikia iš esmės. Pagerėjo mokinių lankomumas, pasiruošimas pamokoms“.* Šie tyrimo rezultatai patvirtino, kad PM turėjo įtakos mokyklos lankymo baimės praradimui, mokyklos lankymui, mokymosi rezultatų gerėjimui, bendrajai mokymosi kultūros kaitai. Kaip sakė mokiniai, *„mokymasis čia kažkoks kitoks, nors atrodo ir liko toks pats, tik kad būdavo ateini į mokyklą, atbūni, atsėdi ir viskas“ arba „palinksi galva, tipo, supranti, ir išeini“.*

Geresni mokymosi rezultatai sąlygoja ir mokymosi motyvacijos augimą, ir teigiamų savęs vertinimo nuostatų atsiradimą, ir teigiamus asmenybinius pokyčius.

Analizuojant visų trijų tyrimo dalyvių atsakymus apie asmenybinius pokyčius pradėjus mokytis pagal produktyvųjį mokymąsi, buvo išskirtos šios subkategorijos:

- Teigiamos mokinių savęs vertinimo nuostatos
- Teigiamų asmeninių savybių atsiradimas.

Įvardinti savo asmenybinius pokyčius pirmaisiais PM diegimo metais kai kuriems tyrimo dalyviams iš pradžių nebuvo lengva: *„oi, aš atrodo nepasikeičiau“, „nelabai aš pastebėjau kokius pasikeitimus“, „atrodo, niekas nepasikeitė“, tačiau ilgiau pagalvoję mokiniai pasakydavo arba tai atsiskleisdavo netiesioginiuose pokalbiuose su mokiniais. Beveik visi mokiniai įvardijo, kad tapo **atsakingesni**, „aš tapau atsakingesnis“, „kartais atsibosta viskas, bet reikia daryti“ ir **savarankiškesni** „tikrai tapau savarankiškesnė. Mūsų niekas nelydėjo į viešbutį (tai buvo mokinio pasirinkta praktinio mokymosi vietas – tyrėjos pastaba). Pačios ėjome. Buvo nedrąsu, bet ėjome. Jei nebūtų reikėję, tai tikrai nebūtume ėję. Taip ir išdrąsėjau“; **drasesni** „anksčiau bijojau vyresnių žmonių kažko klausinėti. Dabar drąsesnė tapau. Įgavau pasitikėjimo. Darželyje vaikus pamėgau“;*

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

„buvo sunkiausia vienai eiti į praktikos vietą, buvo nedrąsu, bet ta baimė greit praėjo, išdrąsėjau, draugės labai padrąsino ir mokytoja“; „tapau drąsesnė, reiškiu savo nuomonę laisviau, tapau labiau savarankiška“.

Pastebėtas mokinių **teigiamų savęs vertinimo nuostatų atsiradimas**. Mokiniai kritiškai, bet teigiamai vertina savo pokyčius, savo rezultatus: „Noriu parodyti, kad esu aktyvi“. „Išmokau planuoti laiko“. „Išmokau sau kuo daugiau pasiimti iš mokymosi, ypač iš praktikos“. „Buvau apsileidęs, bet dabar stengiuosi kuo daugiau per pamoką padaryti“. „Darželyje vaikus pamėgau“. Nu aš tai atsakingesnė tapau, anksčiau kai pasako ką nors padaryti, kad ir tėvai, tai būdavo tik šiaip, nenoriu ir nedarau. Dabar supratau, kad už mane niekas nepadarys, viską pačiai reikia pasidaryti“. „Labiau pradėjau domėtis sritimis, apie kurias man vien pagalvojus pasidarydavo negera“. „aš jau žinau, kad galiu pati save apginti“.

Jei patiems mokiniams kiek sunkiau sekasi įvardinti savo asmenybinius pokyčius, tai mokytojai būtent juos pirmiausia ir išskyrė paklausti, kokius pokyčius jie mato mokiniuose. Mokytojai išskiria šiuos asmenybinius mokinių pokyčius:

- Savarankiškumas ir pasitikėjimas savimi: „Jonė (vardas pakeistas) mūsų pasitikėjimo įgavo, ji labai kompleksuodavo, labai bijodavo paklausti, o dabar drąsiai klausia“ „Viską labiau atlieku pati. Nebereikia man pagalbos, kai reikia ko paklausti“, Aš išdrąsėjau, tapau savarankiškesnė“.
- Atvirumas sau ir aplinkai: „Haris (vardas pakeistas) nustojo keiktis, viskuo domisi ir klauso. Jis ir apie save išpasakoja ir apie kitus klauso, nors apie kitus nelabai norėdavo klausyti“, „merginos viskuo labai domisi“.
- Pagarba sau ir kitiems: „Vaikai atsigauna, pradeda laisvai kvėpuoti“. „Išaugo jų savigarba“.
- Atsakomybė“ Su jais dabar galima susitarti“, „Vaikai patys pradėjo savo problemas spręsti“.

Galima teigti, kad padidėjęs teigiamas savęs vertinimas, tokių asmeninių savybių kaip drąsa, pasitikėjimas, atsakomybė, savarankiškumas ir kt. atsiradimas turėjo įtakos ir mokinių santykiams su socialine aplinka, su įvairiais socialiniais veikėjais: bendraamžiais, šeimos nariais, suaugusiais asmenimis).

Kalbėdami apie **santykius su bendraamžiais**. Mokiniai sako: „išmokau normaliai bendrauti ir suprasti savo klasiokus“; „čia susiradau naujų draugų“; „čia niekas nepravardžiuoja, visi

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

normalūs, tokie paprasti, padeda vieni kitiems“; „tapome geresni vieni kitiems, labiau bendradarbiaujam“. „mano santykiai su draugais daug daugiau dabar geriau, o su klasiokais irgi tik gerėja, labai gerėja, čia visi normalūs tokie“.

Šie mokinių pasisakymai parodo draugiškų santykių su bendraamžiais atsiradimą, o šie santykiai stiprina ir tolimesnį norą bendrauti su ne tik su bendraamžiais, bet ir kitais socialinės aplinkos veikėjais, nes sukuria emocinio saugumo jausmą bendraujant, ugdo tolimesnius pozityvaus socialaus elgesio modelius įvairiuose socialiniuose kontekstuose.

Pasikeitė ir šių jaunuolių ir santykiai su kitais jų aplinkoje esančiais asmenimis: tėvais, mokytojais, kitais suaugusiais žmonėmis. Mokiniai teigia, kad pasikeitė jų bendravimas su tėvais: *„tėvams pradėjau padėti daugiau, suprantu juos dabar kaip žmones ir kad jie mane myli suprantu dabar“; „su tėvais santykiai tapo geresni, šneku jau rimčiau su jais“.* Mokiniai įgijo pozityvaus bendravimo su tėvais įgūdžių, kurių jiems trūko *„anksčiau su tėvais tai nekaip sutardavau“*, *„pradėjau labiau klausyt tėvų“.*

Taip pat mokiniai pažymi ir pakitusią bendravimo kokybę su suaugusiais, iki šiol jiems nepažįstamais žmonėmis: *„aš išmokau bendrauti, išreikšti savo nuomonę taip, kaip man patinka“; „praktikos vietose reikia daug bendrauti taip ir išmokau nebebijoti kitų suaugusių žmonių“.* *„aš dabar tikrai laisviau jaučiuosi tarp svetimų ir vyresnių, „nebebijau ir mokytojų“; aš išdrąsėjau,..laisviau reiškiu savo mintis, laisviau jaučiuosi tarp svetimų ir vyresnių“, „praktikos vietoje tai patinka pašnekėt su darbdave, pagert arbatos“.*

Taip pat mokytojai pažymi, kad *„geriau sutaria su mokytojais“* ir įvardija net konkrečius mokytojus, su kuriais *anksčiau konfliktuodavo, o dabar jų santykiai pasikeitė.*

Nors bendravimo kokybė pagerėjo ir bendravimo baimė daugeliui mokinių išnyko, tačiau yra mokinių, kurie dar *„kovoja su bendravimo baime“:* *„dar bijau kartais kalbėti praktikos vietose, bet jau nebe taip smarkiai kaip anksčiau“; „dar bijau X mokytojos“, „visada yra baimė eiti į praktikos vietą, kai nežinai, kokie žmonės ten dirba, ar jie tave priims šiltai ir draugiškai“.*

Mokyklos direktorė taip pat įvertina, kad PM modelis yra labai naudingas komunikacinės kompetencijos ugdymui, kadangi mokiniai mokosi įvairiose socialinėse aplinkose: *„Tai puikios galimybės mokiniams ateityje pasirinkti ne tik profesiją, bet ir pažinti save skirtingose situacijose, ugdyti komunikacinę kompetenciją, ugdyti save įvairiapusėje erdvėje“.* Tai patvirtina ir PM mokytoja: *„PM davė vaikams daug išlaisvėjimo. Pamokoje jie negali gauti tos tikros laisvės, ją gali pajusti tik pasaulyje“.*

Atliekant tyrimą buvo identifikuotos ir pagrindinės teigiamų mokinių pokyčių priežastys jų pačių ir mokytojų nuomone.

2 lentelė. Teigiamos mokinių pokyčių priežastys

Teigiamų pokyčių priežastys	Mokinių nuomonė	Mokytojų nuomonė
Mažesnis mokinių skaičius klasėje ir individualus mokytojo dėmesys	<p><i>Ir fizika man pasidarė įdomesnė, pagerėjo pažymiai. Net nežinau kodėl, atrodo, kad daugiau dėmesio mokytojai skiria mums</i></p> <p><i>Žinių daugiau gaunu, nes individualiai dirba su manimi.</i></p> <p><i>Čia mažiau vaikų, gali viską išsiaiškinti. Man viskas labai patinka, ypač, kad klasėje mokosi mažai vaikų, kad mokytojai į mus labiau kreipia dėmesį.</i></p>	<p><i>Čia galima daugiau dėmesio kiekvienam skirti, net paklausti, kaip gyveni, laišką parašyti.</i></p> <p><i>Čia gali pamatyti kiekvieno vaiko pokytį.</i></p>
Individualus konsultavimas	<p><i>Paprastoje klasėje mokytojai daug kalba, o mes tylime.</i></p> <p><i>Man labai padeda tas individualus pokalbis su mokytoja, visada labai laukiu.</i></p>	<p><i>Išmokau jau jų išklaudyti kiek įstengiu, nes vaikai ateina išsipasakoti, anksčiau daugiau pati šnekėjau</i></p>
Grupinis konsultavimasis	<p><i>Čia mes dirbame grupėmis, pasitariame</i></p> <p><i>Mes dalinamės vieni su kitais apie praktikos vietas</i></p> <p><i>Mes pasipasakojame, ką veikėme per praktikas, tai paskui ir tu gali tą vietą pasirinkti.</i></p> <p><i>Mes padedame vieni kitiems.</i></p>	<p><i>Atsirado, man atrodo, darbe daugiau toks metodas kaip bendradarbiavimas. Aš jaučiuosi grupės narys. Mes visi pasitariame.</i></p>
Praktinis mokymasis	<p><i>Ta praktika tai kažkas naujo, neįprasto. Čia viską kažkaip kitaip</i></p>	<p><i>Vaikams labai patinka būti arčiau suaugusiųjų tose</i></p>

	<p><i>įsisavini. Viską liečiant. Čia atpažįsti save, save atrandi. Tai išsiskiria viskas. Mokaisi ne vien prie to suolo. Labiausiai patinka, kai ateinant į naują praktikos vietą mus labai šiltai priima darbuotojai. Labiausiai man patinka, kai gaunu įvairias užduotis, kurias paskui per praktiką reikia atlikti.</i></p>	<p><i>praktikos vietoje. Jie gauna žinių per kitą kanalą. Vaikai vis sako, kad norėtų dvi dienas mokytis praktikoje.</i></p>
<p>Nauja pedagoginės sąveikos kultūra: nuoširdus bendravimas su mokytojais</p>	<p><i>Čia su mokytojais ne tik apie istoriją kalbi, bet ir apie gyvenimą. Mokytojai klausia, kaip Jums sekasi? Kaip praktikos vietoje einasi? Paprastoje klasėje mokytojai daug kalba, o mes tylime. Jiems nesvarbu, kas mes esame. O čia aš galiu kalbėti. Čia mokytojai mato tavo iniciatyvą ir tai jau gerai. Nu, maloniau čia. Su mokytojais kažkaip sutariu. Mokytojai mums laiškus rašo.</i></p>	<p>Mano kaip produktyviojo mokytojo paug artimesnis santykis su vaikais, nes ir tie vaikai stebisi, jie taip sako: Jūs mums tiek daug skiriate dėmesio. Vienas vaikinai labai prislėgtas, pajuodęs vaikšto, tai jam to paprasto bendravimo labai reikia. ...vos ne kiekvieną pamoką iš jų gaunu pagalbos prašančių žinučių</p>
<p>Draugiška klasė</p>	<p><i>Mes čia kaip kumštis. Mes čia tokia šaika, chebra. Kiti mums pavydi, kad mes tokie draugiški, o iš pradžių durneliais vadino, prieš mus.</i></p>	<p><i>...labai gerai susiformavo klasė iš skirtingų žmonių. Sakysim vaikinai lėti, užguiti, kiti labai pikti, keikiasi. Merginos tokių elgesio problemų neturėjo, bet jie stengėsi vienas kitą veikti, drausminti, padėti vienas kitam.</i></p>

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Visų tyrimo dalyvių duomenų analizė dėl veiksmų, turinčių įtaką teigiamiems mokinių pokyčiams, leidžia daryti išvadą, kad pozityvūs mokinių pokyčiai yra sąlygoti naujos mokymosi formos – produktyviojo mokymosi.

Pedagogų pasirinkimo būti PM mokytoju motyvai, pedagogų pokyčiai ir pedagogų pokyčius sąlygoję veiksniai

Mokytojai pasirinkę ugdymo procesą konstruoti pagal PM modelį šioje mokykloje turėjo skirtingą pedagoginio darbo stažą ir kvalifikacinę kategoriją, skirtingas kompetencijas, skirtingas pedagogines patirtis ir skirtingas asmenines savybes, tačiau juos vienijo noras praktiškai įgyvendinti ugdymo inovaciją, išbandyti patiems save. Abiejų mokytojų pasirinkimas būti PM mokytoju buvo savanoriškas ir atliepė pagrindinį PM principą - savanoriškumo principą, kuris taikomas ir mokiniams, ir mokytojams.

Pagrindinis pedagogų pasirinkimo dirbti pagal PM modelį motyvas buvo savirealizacija. Šis motyvas buvo mokytojų išdėstytas motyviniame laiške, kurį jie rašė teikdami paraiškas konkursui ir vėlesnių interviu metu. Taip pat buvo išskirti ir kiti motyvai:

Patenkinti asmenines svajones ir kūrybos poreikį: „Pati kai buvau mokinė buvo svajonė mokytis kitose erdvėse, mokytis per gyvenimą Aš prisimenu tokį labai gražų iš Gėtės „Fausto“ pasakymą kaip, pavyzdžiui Faustas ruošiasi žudyti, nes jis nemato prasmės sausuose teorijose, moksluose. Yra toks sakinytis: „Teorija sausa šaka, o praktikos vaisingas medis žydi“.

Prasmingai panaudoti turimas pedagogines patirtis: Tiesiog sutikau dėl to, kad mes patys panašiai lyg ir produktyviai buvome pradėję mokytis vaikus. Buvome sukūrę tokius pratybų sąsiuvinius visiems dalykams:

Išbandyti save naujose veiklose: Norėjosi kažko naujo, kad būtų gerai ir vaikams, ir man pačiai“ „Kartais ir pačiam atsibosta to paties dalyko rutina“.

Įtvirtinti socialinį teisingumą ir padėti pedagogiškai apleistiems mokiniams: Yra juk ir tarp tokių vaikų miegančių genijų“.

Pagrindiniai pedagogų pokyčiai, kuriuos jie įvardija pirmųjų PM diegimo metų pabaigoje, jų manymu, buvo: 1) Asmenybiniai pokyčiai 2) Pedagoginių vaidmenų kaita ir naujų kompetencijų įgijimas pasikeitusių vaidmenų realizavimui

PM mokytojai, kaip ir mokiniai, išskiria labai panašius savo asmenybinius pokyčius. (3 lentelė).

3 lentelė. Pedagogų asmenybiniai pokyčiai

Pedagogų pokyčiai	Įrodymai
Atvirumas naujovėms	<i>Dabar norisi visko dar daugiau, kai visko šitiek naujo sužinojau. Norisi gilintis ir gilintis į naujus dalykus. Išmokau rašyti laiškus, daug laiškų rašome: ir vokiečiams, ir mokiniams.</i>
Drąsa	<i>Labai nedrąsu buvo ir man ieškoti tų darbdavių. Pradžioje labai bijojau kalbėti angliškai</i>
Pasitikėjimas savimi ir mokiniu	<i>Jaučiausi labai blogai, kai norėjo mus (mūsų klasę) padaryti tokia šiukšliadėže. Dabar asmeniškai jau jaučiausi labai stipriai, turiu ko pasiklausti. Turime tvirtą užnugarį.</i>
Emocijų valdymas	<i>Anksčiau buvau tokia impulsyvi nežmoniškai, dabar, man atrodo, ramesnė tapau. Nors gal taip ir neatrodo iš pašalies, bet palyginus, koks buvau vulkanas tų visokių emocijų. Dabar išmokau taip jau išklaudyti, nes vaikas gi ateina išsipasakoti.</i>

Pedagogų manymu, šiuos asmenybinius pokyčius iššaukė pedagoginių vaidmenų kaita ir naujų kompetencijų įgijimas pasikeitusių vaidmenų realizavimui. Mokytojų teigimu, pedagoginiai vaidmenys pasikeitė iš esmės, nes pagrindinis iki šiol atliekamas mokytojo vaidmuo transformavosi į mokinio vaidmenį, išaugo pedagogo kaip konsultanto, fasilitatoriaus, atvejo vadybininko ir kt. vaidmenys. Tokią vaidmenų kaitą sąlygojo naujos ugdymo turinio proceso organizavimo sąlygos ir nauja pedagoginės sąveikos kultūra.

Iš mokytojų pasakojimų buvo identifikuoti pagrindiniai išoriniai ir vidiniai veiksniai, turėję įtakos pedagogų pokyčiams (4 lentelė).

4 lentelė: Išoriniai ir vidiniai pedagogų pokyčių veiksniai

Išoriniai veiksniai	Vidiniai veiksniai
Mažesnė mokinių grupė ir individualus mokymas	Mokytojo motyvacija, pirmiausia orientuota į savirealizaciją
Ugdymo proceso organizavimas už mokyklos ribų (mokymasis praktinio mokymosi vietose)	Mokinio priėmimas be išankstinių nuostatų
Teigiami pokyčiai mokiniuose (mokymosi ir lankomumo rezultatų gerėjimas, asmenybiniai pokyčiai)	Naujų pedagoginių ir socialinių vaidmenų priėmimas
Naujų kompetencijų ugdymo programa (IPLE ir lietuvių konsultantų mokymai, tarptautiniai seminarai)	Asmenybinės savybės: empatija, tolerancija, lankstumas, kūrybingumas, atvirumas kaitai
Individualus specialistų konsultavimas (virtualus ir tiesioginis IPLE konsultantų konsultavimas)	Gebėjimas dirbti poroje
Bendruomenės narių palaikymas (kitų dalykų mokytojų ir tėvų palaikymas; mentorių dalyvavimas)	Asmeninių lūkesčių „įžeminimas“
Patirtinis, refleksyvusis mokymasis	Mokėjimo mokytis kompetencija

PM mokytojai išskyrė ir veiksnius, trukdančius, jų manymu, PM veiksmingam diegimui:

- Per mažai valandų darbui su PM mokiniais, nes su PM mokiniais dirba ir visi dalykų mokytojai ir taip nesilaikoma PM principo dėl besimokančiųjų emocinio saugumo: „*Labai norisi dirbti kaip Paįstryje, kur tik du PM mokytojai. Vaikams labai reikia mūsų*“.
- Netinkamos PM diegimui erdvės (nėra pastovios PM vaikams patalpos, individualaus konsultavimo patalpos, kompiuterių, reikiamų techninių priemonių ir kt.): Gaila, kad mūsų vaikai neturi vietos, jiems gi reikia „namų mokykloje“, nes daugelis iš viso „namų namuose neturi“

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

- Pedagoginės bendruomenės nepalaikymas ir skeptiškas požiūris: „iš vietinių vaikų atsirado norinčių, bet paskui buvo paskelbta tokia dezinformacija, auklėtojai ne taip suprato, tėvams išdalino lapelius ar nori jie mokytis, ar ne ir tarsi iškart pasakė: „ Ai čia tokiems vaikams kurie tokie nelabai sveiki ir tokiems kvailėliam“, „Pirmasis kliuvinys mūsų mokykloje buvo grupės sudarymas – vaikai atkalbinėjami, jiems klijuojamos etiketės“.
- Skeptiškas praktinio mokymosi vietų teikėjų požiūris „Nelengva buvo iš pradžių rasti darbo vietas pagal vaikų poreikius – visiems PM juk buvo nauja, mažai kas pasitikėjo mumis, žiūrėjo kaip į apsišaukėlius“;
- Neaiški PM diegimo perspektyva mokykloje: „nuo PM praktikų sprendimai nepriklauso. Viskas priklauso nuo visų lygių švietimo valdžios. Jei juos tenkins PM eksperimente dalyvaujančių mokyklų darbas, PM galbūt bus įdiegtas“.
- Reikiamų teisės aktų stoka (ypač dėl mokymosi praktinio mokymosi vietose). „Labai negerai, kad nėra tų teisės aktų dėl praktinio mokymosi“.
- Per mažai informacijos apie PM modelį jo diegimo pradžioje. „Buvo labai daug nerimo pradžioje, nes menkai ką žinojau. Jau kai nuvažiavau į Vokietiją, tada daug kas paaiškėjo“.
- Per dideli asmeniniai lūkesčiai dėl mokinių pokyčių „iš tikrųjų man visą laiką buvo labai svarbu žinios ... Kad tikrai jis turi siekti kuo daugiau tų žinių, o kitas negali to padaryti. Jis nėra gabus. Ir jam užtenka galbūt mažiau. O man norėjosi ---. jam grūsti vis daugiau.

PM mokytojai praėjus beveik pirmiesiems PM diegimo metams yra patenkinti savo pasirinkimu ir pokyčiais mokiniuose, yra pasirengę toliau diegti PM, dalintis patirtimi su kitais ir siūlo diegti PM modelį ir kitoms mokykloms. Šios mokyklos PM praktikai sako, kad modelis yra skirtas „vaikams, kurie nori prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi“ ir netgi siūlo du galimus PM modelio variantus: Galėtų būti ir du PM variantai – 1) vokiškasis modelis – norintiems prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi, nespėjantiems ir nenorintiems mokytis tradicinėje klasėje, dėl atsiradusių spragų rizikuojantiems neišlaikyti pagrindinio ugdymo egzamino – su jais bus dirbama individualiai ir kliūtys mokytis toliau išnyks; 2) norintiems save išbandyti praktinėje patirtyje gabiesiems, kurie negaištų laiko pamokose, savarankiškai dirbdami atrastų daugiau sau naudingos medžiagos, nei pasenusiuose, paskui gyvenimą nespėjančiuose vadovėliuose“.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Pokyčiai mokyklos lygmenyje ir pagrindiniai PM diegimo instituciniai iššūkiai

Instituciniai pokyčiai pirmaisiais PM diegimo metais vertinti mokyklos direktoriaus ir PM mokytojų požiūriu. Remiantis šių tyrimo dalyvių pasakojimais, galima matyti aiškią institucinio lygmens pokyčių dinamiką.

Pasak mokyklos vadovo, PM diegimo pradžioje vyravusį mokyklos bendruomenės narių skeptišką požiūrį „Mokyklos bendruomenė pradžioje mokslo metų labai skeptiškai žiūrėjo į šio modelio diegimą mokykloje“, kurį sąlygojo baimė dėl mokymosi kokybės: „Baimintasi, kad mokiniai neišeis bendrųjų programų ir bus sudėtinga laikyti PUPP“ keitė pozityvus vertinimas, paremtas konkrečiais rezultatais: „Tačiau metų eigoje akivaizdžiais rezultatais džiaugiasi ir mokiniai, ir tėvai ir pedagogai“. Direktorė pažymėdama PM modelio savitumą akcentuoja jo skirtumą nuo tradicinio ugdymo „Mokykloje akcentuojamos žinios, gebėjimai, mokinio kompetencijos, tačiau kur mes tai taikome praktikoje, gyvenimiškoje aplinkoje, mokiniams pamokų metu lyg ir užsimenama, bet akivaizdžiai neparodome“ ir pabrėžia, kad „šio modelio esmė – mokinyš žinias iš karto taiko praktikoje vietoje arba praktikoje vietoje atranda tam tikras žinias susijusias su konkrečiu mokomuoju dalyku“. Kitoks ugdymo proceso organizavimo pavyzdys sąlygojo ir pokyčius visoje mokyklos bendruomenėje.

Tyrimo dalyviai įvardijo šiuos pozityvius pokyčius bendruomenėje pirmaisiais PM diegimo metais (5 lentelė).

5 lentelė. PM diegimo įtaka teigiamiems instituciniams pokyčiams

Teigiami instituciniai pokyčiai	Mokyklos vadovo požiūris	Mokytojų požiūris
Mokyklos bendruomenės teigiamų nuostatų formavimasis inovacijų diegimui	<i>Mokyklos bendruomenė lanksčiau žiūri į galimus pokyčius. Inovacijų diegimas sukelia natūralų žmonių pasipriešinimą. Kai pastebimi akivaizdžiai geresni rezultatai, komandoje atsiranda palaikymas ir matymas vieninga kryptimi. Sumažėjus</i>	<i>Atrodo, kad mokytojai netikėjo, kaip galima taip ne per protą, o per širdį ir rankas mokyti vaikus.</i>

	<p><i>pasipriešinimui ir atsiradus motyvacijai veikti, mokykloje lengviau priimamos ir kiti iššūkiai, kadangi pirmieji nenuvylė, „...šiandieninėmis sąlygomis turėti šiokių tokių pranašumą reiškia "mokyklos išlikimą rinkoje"</i></p>	
<p>Mokyklos kultūros kaita</p>	<p><i>Mokykloje metų eigoje svečiavosi įvairių žmonių, tiek svečių iš užsienio, tiek žurnalistai, televizija. Tai skatina ir mokinius, ir pedagogus pasitempti.</i></p>	<p><i>Buvo tokia neigiama nuomonė mokykloje apie PM suformuota, ypač mokytojų. Mokytojų požiūris buvo kritinis momentas, o dabar mokytojai mato rezultatus ir patys mūsų vaikus giria.</i></p>
<p>Pedagoginės ir visos mokyklos bendruomenės požiūrio į ugdymą kaitą</p>	<p><i>Mokykloje akcentuojamos žinios, gebėjimai, mokinio kompetencijos, tačiau kur mes tai taikome praktikoje, gyvenimiškoje aplinkoje, mokiniams pamokų metu lyg ir užsimenama, bet akivaizdžiai neparodome. Šio modelio esmė – mokinys žinias iš karto taiko praktikos vietoje arba praktikos vietoje atranda tam tikras žinias susijusias su konkrečiu mokomuoju dalyku.</i></p>	<p><i>Mokytojai, kurie rengė PM užduotis, analizavo PM grupės pasiekimus, susipažino bent iš dalies su PM specifika. Iš PM grupės kiti mokiniai nustojo šaipytis, priešingai, pradėjo domėtis – net 11 kl. mokiniai klausia, kaip pakliūti į tokią grupę, o 8 kl. mokiniai teiraujasi, ar kitais mokslo metais jie galės mokytis PM grupėje. Kai kuriuos PM dalykus bandome pritaikyti tradicinėse klasėse.</i></p>
<p>Mokyklos socialinės partnerystės tinklo plėtra</p>	<p><i>Mokykla sudarė daug įvairių bendradarbiavimo sutarčių ir mokiniai mokėsi labai skirtingose praktikos vietose</i></p>	<p><i>Pradžioje buvo sunku rasti darbdavius, oi, praktinio mokymosi vietų teikėjus, bet paskui jų vis daugėjo.</i></p> <p><i>Užmegzti artimi santykiai su visom bendruomenės įstaigomis. Ne vien su produktyviojo mokymosi klase, bet ir su bet kuria kita klase galime nueiti ir</i></p>

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

		<i>įsitikinti praktikoje reikalingų teorinių žinių reikalingumu.</i>
--	--	--

Mokyklos vadovo vertinimu mokykla diegiant PM susiduria ir su įvairiais iššūkiais. Be jau minėto skeptiško požiūrio į PM dėl to, kad „*mokiniai neišeis bendrųjų programų ir bus sudėtinga laikyti PUPP*“, pagrindine problema PM diegimui tampa teisinės bazės stoka, kuri pirmiausia sukelia dvi pagrindines problemas:

1. Apmokėjimo už pedagoginį darbą problema. Mokyklos vadovė teigia, kad dėl nedidelio mokinių skaičiaus PM klasėje mokykla patiria finansinius nuostolius. „*Pagrindinė problema - apmokėjimas. Kol vyksta projektas, mokyklą finansuojama ŠAC lėšomis. Klasėje mokosi tik 10 mokinių, o pagal MK t.y. 12 mokinių mažiau nei privaloma nuliniam krepšeliui. Taigi, turi dengti kitos klasės, kad mokykla nepatirtų nuostolių. Dabar koordinatoriams yra apmokama už šį darbą, tačiau ateityje projektui pasibaigus, mokykla turi pati ieškoti resursų, kaip tai išlaikyti*“.
2. Pedagogų atitikimo kvalifikaciniais reikalavimams problema. PM mokytojai paprastai dirba dviese ir dėsto įvairius mokomuosius dalykus, tačiau tai prieštarauja esamiems teisės aktams: „*Pagal LR Švietimo dokumentus, vienas pedagogas negali dėstyti visų mokomųjų dalykų, kas yra numatyta pagal šį projektą, todėl dirba ir dalykininkai ir koordinatoriai. Vokietijoje su mokiniais dirba du dalykininkai, kurie ir dėsto visus mokomuosius dalykus juos suintegruodami ir įtraukdami į praktikose vietas, nes geriausiai pažįsta mokinius ir kur yra mokymosi spragos, kurias reikia gilinti, kokiose pakraipose derinti naujas praktikos vietas*“.

Greta teisinio pedagogų kvalifikacijos reglamentavimo, mokyklos direktorė probleminiu įvardija ir praktinį PM pedagogų, galinčių dirbti PM mokytojais, „radimo“ aspektą, nes sudėtinga rasti norintį ir galintį dirbti pagal PM modelį pedagogą, gebantį dėstyti kelis mokomuosius dalykus: „*Mūsų šalyje kol kas sudėtinga, nes pedagogas turėtų būti baigęs profesinį ugdymą, kad galėtų dėstyti kelis dalykus ir būti įgijęs įvairių sričių išsilavinimą*“.

Šios problemos, pasak mokyklos vadovės, labai aktualios tęsiant PM diegimą savarankiškai, t.y. pasibaigus projektui ir reikalauja esminių pakeitimų. „*Taigi norminiai dokumentai nėra parengti projektų diegimui, kai pats projektas baigsis ir mokykla norės savarankiškai siūlyti šią galimybę. Žinoma, sprendimų galima ieškoti didinant kitas klases, ir kuriant kitokius apmokėjimus, kaip ir minėjau sudėtinga dėl dviejų specialistų įvairiapusiškumo*“.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Asmeninę PM diegimo naudą mokyklos direktorė pirmiausia įvardija kaip susipažinimą su edukacine inovacija „Pirmiausia susipažinimas su inovatyviu metodu ir žinių praplėtimas, galimybė pamatyti kaip tai veikia praktikoje“ ir vadybinių kompetencijų tobulinimą „savų kompetencijų tobulinimas“.

Mokyklos direktorė rekomenduotų PM diegti ir kitoms mokykloms, nes „tai yra mokinių pasirinkimas kaip, kur ir kada mokytis. Tai yra patys inovatyviausi metodai. Mokinys gali patikrinti turimas kompetencijas ir įgyti naujų. Tai galimybė mokytis sąryšyje su gyvenimu, įgyti naujas patirtis mokantis praktiškai“.

Išvados

1. Atlikus pirmųjų PM diegimo metų tyrimo duomenų analizę, išryškėjo, kad projekto dėka pakito mokinių nuostatos mokyklos atžvilgiu, kurias patvirtino mokyklos ir mokytojų baimės praradimas, labai geras mokinių lankomumas, nes į PM klase atėjo ir mokinių, kurie anksčiau praleisdavo labai daug pamokų, geresni mokymosi rezultatai, nors mokymosi rezultatų pagerėjimas ir nėra kol kas labai didelis, nes pirmaisiais metais PM yra orientuotas daugiau į asmenybinius pokyčius, mokymosi motyvacijos, socialinių kompetencijų bei mokymosi mokytis kompetencijos ugdymą.
2. Visi tyrimo dalyviai įvardijo teigiamus asmenybinius PM mokinių pokyčius, jie tapo drąsesni, atsakingesni, savarankiškesni, aktyviai veikiantys ir turintys daugiau savigarbos ir pasitikėjimo savimi ir kitai. Taip pat išaugo mokinių komunikaciniai gebėjimai, kurie pasireiškė geresniu bendravimu ne tik su bendraamžiais ir šeimos nariais, bet ir su kitais socialiniais veikėjais. Šiems pokyčiams išskirtinę reikšmę turėjo ir mokymasis praktinio mokymosi vietose, ir nauja pedagoginės sąveikos kultūra.
3. Produktyvusis mokymasis pedagoginiu lygmeniu sukėlė didžiausius iššūkius, nes mokytojams reikėjo prisiimti visai naujus vaidmenis, kurie pareikalavo ir visai naujų kompetencijų. Mokytojų vaidmenų kaita ir naujų kompetencijų ugdymasis vyko visus pirmuosius PM diegimo metus, ir mokantis, ir dirbant tuo pačiu metu. Mokytojų mokymosi programa buvo labai intensyvi ir pareikalavo daug laiko, nuolatinės refleksijos bei papildomų komunikavimo užsienio kalba įgūdžių, tačiau mokytojai patenkinti savo pasirinkimu būti PM mokytojais dėl didelių teigiamų pokyčių mokiniuose bei asmeninio tobulėjimo.
4. Su produktyviojo mokymosi diegimo susiję institucinio lygmens pokyčiai įvertinti teigiamai, nors pradžioje mokyklos pedagoginė bendruomenė buvo labai skeptiška dėl atskirų

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

dalykų mokymosi kokybės ir mokinių pasirengimo PUP laikymui, tačiau geri mokinių lankomumo ir pažangumo rodikliai „privertė“ pakeisti tokią nuomonę ir patiems mokytis naujų dalykų integracijos metodų bei ieškoti mokomųjų dalykų sąryšio su praktiniu pritaikomumu. Taip pat kiti mokyklos mokiniai pradėjus diegti PM buvo negatyviai nusiteikę PM mokinių atžvilgiu, sakydami, kad tai „šiukšlių dėžė“. Tačiau dėl išskirtinio žiniasklaidos dėmesio, dažnų svečių, išlaisvėjusių mokinių PM diegimas turėjo įtakos visos mokyklos kultūros kaitai ir „privertė pasitempti“ visus jos bendruomenės narius. PM diegimas turėjo įtakos ir socialinės partnerystės plėtrai – buvo sudaryta daug naujų sutarčių su socialiniais partneriais, kurie teikė praktinio mokymosi vietas PM mokiniams.

5. Tyrimo dalyviai teigiamai vertina produktyvųjį mokymąsi ir yra pasirengę antriesiems PM diegimo metams. Jie taip pat norėtų tęsti PM savo mokykloje: mokiniai siūlytų kitiems mokiniams mokytis pagal PM modelį, mokytojai ir ateityje norėtų dirbti pagal šį modelį, jie taip pat rekomenduotų ir kitoms mokykloms pradėti PM modelio diegimą. Tuo pačiu mokytojai ir mokyklos direktorė įvardija ir pagrindines PM diegimo problemas: pedagoginės bendruomenės, o ir visos visuomenės nepasirengimas edukacinėms naujovėms ir skeptiškas požiūris į naujus ugdymo modelius, netinkama teisinė bazė ugdymo alternatyvoms Lietuvos švietimo sistemoje atsirasti.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Produktyviojo mokymosi modelio diegimas Kėdainių jaunimo mokykloje: situacija pirmaisiais projekto diegimo metais

Trumpa informacija apie PM diegimą mokykloje

Kėdainių jaunimo mokykloje pagal PM pradėjo mokytis 15 mokinių, iš jų 7 mergaitės ir 8 berniukai. Pirmaisiais mokslo metais 4 mokiniai pasitraukė iš PM dėl įvairių priežasčių: 2 mokinės dėl nėštumo, 1 mokinys dėl problemų su teisėsauga, 1 mokinys dėl šeimyninių aplinkybių –metė mokyklą ir išėjo dirbti.

Su PM mokiniais dirbo dvi PM mokytojos ir 11 dalykų mokytojų. Viena PM mokytoja turėjo anglų kalbos kvalifikaciją ir 3 metų pedagoginio darbo stažą, buvo 27 metų amžiaus; kita PM mokytoja buvo matematikos ir ekonomikos mokytoja, turinti 8 metų darbo stažą, 37 metų amžiaus.

PM mokiniai turėjo atskirą mokymosi erdvę mokyklos pastate, buvo atskira PM klasė, patalpa laisvalaikiui ir individualiam konsultavimui. PM klasė buvo gerai pritaikyta ir mokinių, ir mokytojų darbui.

PM mokinių praktinis mokymasis vyko pusantros dienos per savaitę, ketvirtadienį po pietų ir penktadienį. Mokiniai turėjo didelį praktinio mokymosi vietų pasirinkimą,

Tyrimo dalyvių charakteristika

Tyrimė dalyvavo 15 Kėdainių jaunimo mokyklos mokinių, pasirinkusių mokytis pagal Produktyviojo mokymosi modelį: 7 merginos ir 8 vaikinai. Taip pat tyrimė dalyvavo du produktyviojo mokymosi mokytojai ir mokyklos direktorė. Kalbant apie PM mokinius, tikslinga pažymėti, kad šioje klasėje du reemigrantai, sugrįžę iš užsienio į 8 klasę, beveik nemokantys lietuvių kalbos.

Kaip jau buvo pristatyta tyrimo metodologinėje dalyje, tyrimas atliktas, siekiant įvertinti pirmųjų PM diegimo metų pokyčius įvairiais pjūviais: ugdytinio, ugdytojo ir institucijos lygmenyse.

Produktyviojo mokymosi mokinių pokyčiai

Ši mokymosi forma buvo visiškai nauja visiems ugdymo proceso dalyviams, jie neturėjo jokios informacijos apie PM prieš dalyvaudami atrankos konkurse ir pradėdami diegti PM: *Kai tik pradėjau pačią pradžią ir nežinojau, kaip kas bus? ...kai pradėjom buvo tokia nežinomybė. Niekas nebuvo aišku, nei kaip, nei ką reikės daryti, tiesiog žinojome, kad gausime klasę, su kuria dirbsime.* Mokiniai apie PM jie sužinojo tik iš būsimų PM mokytojų, visi mokiniai buvo tos pačios mokyklos mokiniai.

Tyrimo pradžioje buvo siekta išsiaiškinti mokinių PM pasirinkimo priežastis, kad tyrimo pabaigoje (II dalyje) būtų galima įvertinti, ar PM atitiko mokinių lūkesčius.

Šioje mokykloje mokiniai PM pasirinko dėl šių priežasčių:

- 1) Norėdami įgyti kitokios mokymosi patirties „*todėl kad norėjau pabandyti mokytis kitaip*“, „*norėjau pabandyti kažką naujo*“.
- 2) Norėdami „mokytis praktiškai“: „*Norėjau dalyvauti praktikose*“, „*Norėjau išeiti iš mokyklos*“, „*atsibodo čia mokykloje*“.

Mokymosi pažangumo gerinimas tiesiogiai mokinių nebuvo įvardintas, o viena mokinė pasakė : „*Ėjau į PM kad reikia*“.

Projekto eigoje buvo pastebėti įvairūs mokinių pokyčiai, kuriuos parodė ir geresnis mokinių lankomumas, ir pagerėję mokinių mokymosi rezultatai, pačių mokinių įsivertinimas, PM mokytojų, mokyklos direktorės ir mokinių tėvų vertinimai.

Tyrimo pateikiamas mokinių pokyčių vertinimas remiantis pačių mokinių, PM mokytojų ir mokyklos direktorės nuomone.

Įvertinant mokinių pokyčius pagal turimus tyrimo duomenis buvo išskirtos šios kategorijos ir subkategorijos (1 lentelė).

1 Lentelė. Mokinių pokyčių kategorijos ir subkategorijos (mokinių įsivertinimas)

Kategorijos	Subkategorijos	Mokinių įrodymai
Teigiamos mokinių nuostatos mokyklos atžvilgiu	Mokyklos baimės praradimas	<i>Daugiau pažįstu mokyklą, išmokstu naujų dalykų. Geros emocijos mano dabar mokykloje.</i>
	Mokinių lankomumo pagerėjimas	<i>Mažiau praleidžiu pamokų dabar.</i>
	Mokinių pažangumo	<i>Ir pažymiai pagerėjo.</i>

	pagerėjimas	
Mokinių asmenybiniai pokyčiai	Asmenybiniai pokyčiai	<i>Drąsesnė tapau. Tapau atsakingesnė. Galbūt rimtesnė. Biškį atsipalaidavęs. Atsakomybė pradėjo kilti. Nenoriu pavesti žmonių. Tai ką pažadu, padarau.</i>
	Teigiamos mokinių savęs vertinimo nuostatos	<i>Suvokiau, kad reikia keistis. Pasitikiu savo jėgomis. Labiau susikaupiu, įsidrąšinau.</i>
Teigiamas mokinių santykis su socialine aplinka	Pagerėję santykiai su bendraamžiais	<i>Klasė mūsų draugiška, tik dėl tos X mergaitės. Su klasiokais geriau sutariu.</i>
	Pagerėję santykiai su šeimos nariais	<i>Išmokau juos išklaudyti, padėti ir juos suprasti, išmokau gerbti jų nuomonę. Kartais jie neturi laiko, todėl nelabai spėju su jais pabūti, bet jie mane supranta, ir aš juos.</i>
	Pozityvūs ir konstruktyvūs santykiai su supančia aplinka atsiradimas (mentoriai, žmonės praktinio mokymosi vietose ir kt.)	<i>Tapau iškalbesnė. Tapau drąsesnis, nebijau šnekėti prieš auditoriją įvairiomis temomis. Išmokau bendrauti su kitais žmonėmis, gerbti kitų nuomonę.</i>
Santykiai su mokytojais	Bendradarbiavimo santykiai su mokytojais	<i>„Kažkaip kitaip čia“. Mokytojai geresni. „Čia žymiai geresni santykiai su mokytojais, geresnis bendravimas.“ „Čia gali susitarti su mokytoju“. „Su mokytojais daug šnekame apie viską“. „Gražus bendravimas su mokytojais, palaikymas“. „Būdavo mokytojų, kurie neapaiškino, kai kurių dalykų. Kai užsisėda ir tavęs nemėgsta. Ir bando taip daryti nuolat“.</i>

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Apibendrinant tyrimo dalyvių mokinių duomenis paaiškėjo, kad yra mokinių prisipažįstančių, kad „dar trūksta atsakomybės ir dėmesio (kartais nedėmesinga dėl praktikos lankymo“, kad dar nėra norimų pažangumo pokyčių „Dėl tų integruotų pamokų kiek sumažėjo mano pažangumas, bet vėl kyla“, norimų santykių su klasiokais nebuvimu „nepatinka, kad nėra tolerancijos pas klasiokus, stumia vieni ant kitų“.

Mokytojai patvirtina mokinių įvardintus mokymosi, asmenybinius ir socialinius pokyčius ir įvardija juos dar išsamiau, sakydami „tai iš tikrųjų yra pasikeitimų ir nemažai“:

Pagrindinis pokytis yra lankomumo ir pažangumo pagerėjimas: „Vieniems iš jų pagerėjo labai lankomumas ir mokymosi motyvacija. „Galime labai pasidžiaugti, mūsų klasė kiek ir pirmame trimestre, tiek ir antrame trimestre visoje mokykloje jų mokymosi rezultatai taip šoktelėjo į viršų, kad jie yra pirmoje vietoje pagal mokymosi rezultatus. Ir lankomumas jų yra vienas iš geriausių, Ir tarkim, paėmus atskirai vaikus, tai iš tikrųjų va ir berniukas Pranas ir Kostas (vardai pakeisti). Jie nėra netgi nei vienos pamokos per visus metus praleidę.“

Asmenybiniai pokyčiai: jie buvo labai nekalbūs, nedrąsus, ir jie dabar kaip pradėjo šnekėtis su mumis, žinokite, kiek papasakoja ir atsiskleidžia.

Net Sonios mama, kai lankėmės namuose, informaciją pasakyti, sutartis pasirašyti, pasakė: „ačiū jums, mokytojos, ir jūsų mokyklai. Ką jūs padarėte su mano vaiku, kad ji pradėjo šnekėti namuose, ko anksčiau niekada nedarydavo. “. Tai įsivaizduokite, kokia pažanga, ir mes pačios matome... Mergaitė naujokė, atėidavo, sėdėdavo tokia užsisklendus, nešnekėdavo, o dabar... Pati prieina, pati šneka, pasakojasi, kaip jai diena praėjo, kaip jai praktikoje sekasi. Nereikia to tempti, nėra to, kad paklausi ir atsako. Pati jau šneka.

Šioje mokykloje pagal PM modelį besimokantys jaunuoliai turėjo, pasak PM mokytojų turėjo labai didelių asmenybinių ir mokymosi problemų ,todėl jie mokosi jaunimo mokykloje „ tie mūsų vaikai, taigi patys žinome, kokie jie yra. Jie yra nemotyvuoti, ateina vieni su tokiomis problemomis, kad jie nenori mokytis, kiti tingi lankyti mokyklą, tretiems ten yra problemų ir dėl šeimos“.

Mokyklos direktorė pažymi ne tik PM mokinių pagerėjusį mokymąsi, socialinius santykius, bet ir išskirtinį šių mokinių bendrosios kultūros pokytį: „pagerėjo mokinių pažangumas, lankomumas, pasikeitė vaikų elgesys ir apranga. Sumažėjo 95 proc. Treninguotų, apsmukusių, nešvarių. Mergaičių išaugo savęs priežiūros etiketas. Merginos ir vaikinai išaugino savo išorinį etiketą“

Taip pat direktorė akcentuoja išaugusį mokinių pasididžiavimą savimi ir mokykla. „Jie įsivaizduoja, kas atstovauja mokyklą, rajoną, ES projektą, sako, kad jie „europiniai“. Ateina pasišnekėti pasitarti, ne langų daužymo klausimais

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Visi teigiami mokinių pokyčiai labai džiugina PM mokytojus, mokyklos direktorę, mokinių tėvus ir teikia pozityvią PM tolimesnio diegimo nuotaiką.

Pedagogų pasirinkimo būti PM mokytoju motyvai, pedagogų pokyčiai ir pedagogų pokyčius sąlygoję veiksniai

Mokytojai pasirinkę ugdymo procesą konstruoti pagal PM modelį šioje mokykloje turėjo amžiaus, lyties ir pedagoginės patirties skirtumus, tačiau pagrindinis jų lūkestis sutapo:

- Nauda vaikams: Kas tai bus naudinga vaikams, iš tikrųjų kad tai duos rezultatų vaikams
- Nauda sau: „tuo pačiu mano atžvilgiu, kad aš išbandysiu kažką naujo, įdomaus“ „Vaikai mokytųsi ir aš kartu mokytčiausi“.

Abiejų mokytojų pasirinkimas būti PM mokytoju buvo savanoriškas ir atliepė pagrindinį PM principą - savanoriškumo principą.

Tyrimo metu buvo išskirti pagrindiniai PM pedagogų pokyčiai, kuriuos jie įvardija pirmųjų PM diegimo metų pabaigoje. Tai buvo: 1) Asmenybiniai pokyčiai; 2) Pedagoginių vaidmenų kaita; 3) Naujų kompetencijų įgijimas pasikeitusių vaidmenų realizavimui.

2 lentelė. Pedagogų asmenybiniai pokyčiai

Pedagogų pokyčiai	Įrodymai
Nauja pedagoginė sąveika	Aš dirbu seniai, bet anksčiau to tokio ryšio nebuvo su vaikais; Jie apskritai geriau bendrauja tiek su mumis
Asmenybiniai pokyčiai: kūrybingumas	Kūrybiškumą atskleisti savo visą priverčia, tas ieškojimas užduočių, kūrimas, galvojimas, kad vaikams įdomu būtų. Reikia tą kūrybiškumą pajungti
Nauji pedagoginiai vaidmenys	<i>Aš dabar esu viskuo, o ypač mokiniu.</i>
Naujų kompetencijų įgijimas	<i>Oi, kiek čia mokytis reikia. Visa ta mokymosi vokiečių programa labai gera ir reikalinga.</i>

Iš mokytojų pasakojimų buvo identifikuoti pagrindiniai išoriniai ir vidiniai veiksniai, turėję įtakos pedagogų asmenybiniams ir profesiniams pokyčiams (4 lentelė).

4 lentelė: Išoriniai ir vidiniai pedagogų pokyčių veiksniai pedagogų požiūriu

Išoriniai veiksniai	Vidiniai veiksniai
Mažesnė mokinių grupė ir individualus mokymas	Mokytojo motyvacija, pirmiausia orientuota į savirealizaciją
Ugdymo proceso organizavimas už mokyklos ribų (mokymasis praktinio mokymosi vietose)	Mokinio priėmimas be išankstinių nuostatų
Teigiami pokyčiai mokiniuose (mokymosi ir lankomumo rezultatų gerėjimas, asmenybiniai pokyčiai)	Naujų pedagoginių ir socialinių vaidmenų priėmimas
Naujų kompetencijų ugdymo programa (IPLE ir lietuvių konsultantų mokymai, tarptautiniai seminarai)	Asmenybinės savybės: empatija, tolerancija, lankstumas, kūrybingumas, atvirumas kaitai
Individualus specialistų konsultavimas (virtualus ir tiesioginis IPLE konsultantų konsultavimas)	Gebėjimas dirbti poroje
Bendruomenės narių palaikymas (kitų dalykų mokytojų ir tėvų palaikymas; mentorių dalyvavimas)	Asmeninių lūkesčių „įžeminimas“
Patirtinis, refleksyvusis mokymasis	Mokėjimo mokytis kompetencija
Darbas poroje su kolega	

PM mokytojai pagrindiniu savo kaitos veiksmu išskiria darbą poroje su kolega – kitu PM mokytoju ir akcentuoja darbą poroje: „*Iš pat pradžių, žinokite, kai pasakė, kad dirbsime dviese, kad dėstysime visus dalykus, tai tikrai labai norėjau. Ir dabar tai gerai dirbti dviese*“.

Praėjus pirmiesiems PM diegimo metams mokytojai yra patenkinti savo pasirinkimu ir yra pasirengę toliau tęsti PM ir ugdyti naujas savo kaip PM mokytojo ir būsimo konsultanto kompetencijas.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Pokyčiai mokyklos lygmenyje ir pagrindiniai PM diegimo instituciniai iššūkiai

Instituciniai pokyčiai pirmaisiais PM diegimo metais vertinti mokyklos direktoriaus ir PM mokytojų požiūriu. Remiantis šių tyrimo dalyvių pasakojimais, galima matyti aiškią institucinio lygmens pokyčių dinamiką.

Pasak mokyklos vadovo, PM diegimo pradžioje vyravusį mokyklos bendruomenės narių skeptišką požiūrį „Mokyklos bendruomenė pradžioje mokslo metų labai skeptiškai žiūrėjo į šio modelio diegimą mokykloje“, kuri sąlygojo baimę dėl mokymosi kokybės: „Baimintasi, kad mokiniai neišeis bendrųjų programų ir bus sudėtinga laikyti PUPP“ keitė pozityvus vertinimas, parentas konkrečiais rezultatais: „Tačiau metų eigoje akivaizdžiais rezultatais džiaugiasi ir mokiniai, ir tėvai ir pedagogai“.

Direktorė pažymėdama PM modelio savitumą akcentuoja jo skirtumą nuo tradicinio ugdymo „Mokykloje akcentuojamos žinios, gebėjimai, mokinio kompetencijos, tačiau kur mes tai taikome praktikoje, gyvenimiškoje aplinkoje, mokiniams pamokų metu lyg ir užsimenama, bet akivaizdžiai neparodome“ ir pabrėžia, kad „šio modelio esmė – mokinys žinias iš karto taiko praktikos vietoje arba praktikos vietoje atranda tam tikras žinias susijusias su konkrečiu mokomuoju dalyku“. Kitoks ugdymo proceso organizavimo pavyzdys sąlygojo ir pokyčius visoje mokyklos bendruomenėje.

Tyrimo dalyviai įvardijo šiuos pozityvius pokyčius bendruomenėje pirmaisiais PM diegimo metais (5 lentelė).

5 lentelė. PM diegimo įtaka teigiamiems instituciniams pokyčiams

Teigiami instituciniai pokyčiai	Mokyklos vadovo požiūris
<i>Mokyklos bendruomenės teigiamų nuostatų formavimasis inovacijų diegimui</i>	<i>Visi mokytojai ir visas personalas labai domėjosi šiuo projektu Abejojo, mokinių įdarbinimu, bet ... ar mes sugebėsime, ar išgalėsime, ar pakelsime</i>
<i>Mokyklos kultūros kaita</i>	<i>Bendruomeniškumas tapo mūsų mokyklos kultūra Visi mokytojai norėjo dirbti toj naujoj kultūroj</i>
<i>Pedagoginės ir visos mokyklos bendruomenės požiūrio į ugdymą kaitą</i>	<i>Mokytojai ėmėsi ieškoti naujų darbo metodų ir formų</i>
<i>Mokyklos socialinės partnerystės tinklo plėtra</i>	<i>Mokykla sudarė daug įvairių bendradarbiavimo sutarčių, nors jau ir turėjome labai daug.</i>

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Mokyklos vadovo vertinimu mokykla diegiant PM susiduria ir su įvairiais iššūkiais:

Teisinio reglamentavimo problemos: Ugdymo planuose nėra PM reglamento, nėra ugdymo dalykų reglamento, jei yra įvedamas PM.

Gerosios patirties nebuvimas Lietuvoje: Integruojant dalykus, norėtusi gerosios patirties pavyzdžių.

Neaiški PM diegimo strategija Lietuvoje: *PM strategijos neaiškumas. Kas gi bus toliau.*

PM pedagogų kompetencijų ugdymas: *Iš viso studijų programas reikėtų rengti, perkvalifikavimo sistemoje turėtų PM kursai atsirasti, rengti PM dalykininko kursą, ir socialiniams pedagogams, psichologams, specialiesiems pedagogams mokymo kursų reikėtų. Griežto kurso ir plataus. Žinote tik pateikti metmenis neužtenka.*

Direktorės manymu, PM labai naudinga mokymosi forma, tačiau kyla klausimas dėl PM diegimo ne jaunimo mokyklose: PM diegimas gali nepasiteisinti ne jaunimo mokyklose.

Išvados

1. Atlikus pirmųjų PM diegimo metų tyrimo duomenų analizę, išryškėjo, kad projekto dėka šioje mokykloje pakito mokinių nuostatos mokyklos atžvilgiu, kurias patvirtino mokinių lankomumo, pažangumo gerėjimas, asmenybiniai pokyčiai ir bendroji mokinių kultūros kaita.
2. Produktyvusis mokymasis pedagoginiu lygmeniu sukėlė didžiausius iššūkius, nes mokytojams reikėjo prisiimti visai naujus vaidmenis, kurie pareikalavo ir visai naujų kompetencijų. Mokytojų vaidmenų kaita ir naujų kompetencijų ugdymasis vyko visus pirmuosius PM diegimo metus, ir mokantis, ir dirbant tuo pačiu metu. Mokytojų mokymosi programa buvo labai intensyvi ir pareikalavo daug laiko, nuolatinės refleksijos. PM mokytojai analizuodami savo pokyčius labiausiai akcentavo darbo poroje įtaką tų pokyčių kaitai.
3. Su produktyviojo mokymosi diegimu susiję institucinio lygmens pokyčiai įvertinti labai teigiamai, nes turėjo įtakos bendrai mokyklos kultūros kaitai, mokyklos „reabilitacijai“ vietos bendruomenėje. Kalbant apie pokyčius instituciniu lygmeniu išskiriama socialinės partnerystės plėtra, nes ypač daug socialinės partnerystės santykių mokykla užmezgė dėl mokinių praktinio mokymosi vietų.
4. Visi tyrimo dalyviai teigiamai vertina produktyvųjį mokymąsi ir yra pasirengę antriesiems PM diegimo metams.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Produktyviojo mokymosi modelio diegimas Panevėžio rajono Pajstrio Juozo Zikaro vidurinėje mokykloje: situacija pirmaisiais projekto diegimo metais

Trumpa informacija apie mokyklą projekto diegimo pradžioje

Mokyti pagal PM modelį Panevėžio rajono Pajstrio Juozo Zikaro vidurinėje mokykloje: vidurinėje mokykloje pasirinko 8 mokiniai, iš kurių 2 mokiniai atvyko iš kitų mokyklų specialiai dėl PM, pagal PM mokyti pasirinko ir viena mergina iš 10 klasės. Iš PM mokinių buvo suformuota ne atskira klasė, o tik vienos klasės grupė, kadangi šioje mokykloje buvo tik viena 9 klasė.

PM mokytojais tapo 2 mokytojai: anglų k. ir pradinių klasių mokytoja, turinti ir socialinės pedagogės kvalifikaciją. Su PM mokiniams vieną kartą per savaitę dirbo ir matematikos bei lietuvių kalbos mokytojai, kad mokiniai geriau pasirengtų PUP tikrinimui. PM mokinių praktinis mokymasis vyko du kartus per savaitę, praktinio mokymosi vietas mokiniai rinkosi ir Pajstryje, ir Panevėžyje. PM mokiniai turėjo atskirą mokymosi erdvę, t.y. PM klasę įsikūrė atskirame pastate, buvusiam mokyklos bendrabutyje ir turėjo kelias patalpas PM mokymuisi bei individualiam konsultavimui. PM klasė buvo gerai pritaikyta ir mokinių, ir mokytojų darbui.

Tyrimo dalyvių charakteristika

Tyrimo dalyvavo 8 Juozo Zikaro vidurinės mokyklos mokiniai, pasirinkę mokyti pagal Produktyviojo mokymosi modelį: 3 merginos ir 5 vaikinai. Taip pat tyrime dalyvavo du produktyviojo mokymosi mokytojai: 1 anglų kalbos mokytojas metodininkas, 40 metų pedagoginis darbo stažas, iš kurio 35 vadybinio darbo; 1 socialinė pedagogė ir pradinių klasių mokytoja, 5 metai pedagoginio darbo stažas; mokyklos direktorė, 1 matematikos mokytoja, kuri moko PM mokinius vieną kartą per savaitę.

Kaip jau buvo pristatyta tyrimo metodologinėje dalyje, tyrimas atliktas, siekiant įvertinti pirmųjų PM diegimo metų pokyčius įvairiais pjūviais: ugdytinio, ugdytojo ir institucijos lygmenyse.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Produktyviojo mokymosi mokinių pokyčiai

Ši mokymosi forma buvo visiškai nauja visiems ugdymo proceso dalyviams, nors šios mokyklos PM mokytojai buvo daugiausiai iš visų (lyginant su kitais trijų mokyklų PM mokytojais) susipažinę su PM modeliu, nes susipažino su PM lankydamiesi Vokietijoje ir Suomijoje.

Mokiniai, pasirinkdami PM turėjo labai nedaug informacijos, apie PM jie sužinojo tik iš būsimų PM mokytojų, o viena mergaitė sužinojo iš skelbimo laikraštyje, kitas mokinys atvyko pamatęs reklaminę informaciją televizijoje. Reikia pažymėti, kad dažnai ta informacija buvo ir iškreipto pobūdžio, ir negatyvaus atspalvio, nes tai buvo visai nauja mokymosi forma Lietuvos švietimo sistemoje ir manyta, kad ji skirta specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams, kad mokiniai negalės išlaikyti PUP ir pan.

Tyrimo pradžioje buvo siekta išsiaiškinti mokinių PM pasirinkimo priežastis, kad tyrimo pabaigoje (II dalyje) būtų galima įvertinti, ar PM atitiko mokinių lūkesčius.

Šioje mokykloje mokiniai PM pasirinko dėl šių priežasčių:

- siekdami geresnių mokymosi rezultatų: *„dar norėjau pasigerinti pažymius; kad galėčiau pereiti į gerą mokyklą“.*
- norėdami susigrąžinti mokymosi motyvaciją: *„todėl, kad į mokyklą nelabai norėjau eiti; Nes blogai sekėsi mokslai; Atėjau dėl blogų pažymių; Atėjau čia, nes kai papasakojo apie produktyvųjį ugdymą, susidomėjau.“*
- norėdami „pasilengvinti“ mokymąsi: *Anoje mokykloje buvo sunku mokytis*
- Dėl kompiuterių: *dėl kompiuterių atėjau, kad čia yra daugiau, sakė, kai kvietė.*

PM pasirinkimo kelias buvo dviejų krypčių. Vieni mokiniai atėjo į PM **pakviesti mokytoju** „*tai kad Vaclovas, buvęs mokyklos direktorius pakvietė tą grupę ir atėjau“*, **kitiems pasiūlė ju tėvai**: „*Mama, sužinojusi, kad yra tokia grupė, pasiūlė. Mano man perskaitė skelbimą laikraštyje ir tada nusprendėme čia mokytis“.* „*mane atvežė tėvai iš Panevėžio sužinoję per televiziją“.* Taigi, dėl galimybės mokytis pagal PM modelį naujai į mokyklą atvyko du mokiniai: vienas mokinys iš Panevėžio miesto, kitas – iš Miežiškių kaimo.

Šioje mokykloje pagal PM modelį besimokantys jaunuoliai turėjo labai didelių asmenybinių problemų, atsiradusių dėl įvairių socialinių (liga, gyvenimas asocialioje šeimoje ir kt.) ir pedagoginio apleistumo priežasčių.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Mokslo metų pradžioje PM mokinių pagrindinis lūkestis buvo – pagerinti savo mokymosi rezultatus.

Tai parodo, kad visi mokiniai, nepaisant jų mokymosi motyvacijos praradimo, nori mokytis, tik, kaip sako vienas šios mokyklos PM mokytojas „yra labai toli nužengę nuo mokymosi motyvacijos“ ir jiems labai sunku ir vėl patirti mokymosi sėkmę. Pagrindiniu mokinių lūkesčiu tapo pažangumo gerinimas, kuris susijęs su pabandymu „mokytis kitaip“, du mokiniai pasakė, kad tikisi susirasti draugų, o vienas mokinys norėjo įgyti komunikavimo įgūdžių - daugiau kalbėti (1 lentelė).

1 lentelė. Mokinių lūkesčiai PM diegimo pradžioje.

Mokinių lūkesčiai	Įrodymai
Pagerinti pažangumą	<i>Tikėjau, kad bus geresni pažymiai Gerų pažymių, gerai mokytis Tikėjau gauti gerus pažymius, norėjau gerinti mokslus</i>
Mokytis kitaip	<i>Lengviau mokytis ir lengviau pabaigti 10 klasių; kažkaip kitaip pabandyti mokytis</i>
Susirasti draugų	<i>Tikėjau daugiau žmonių ir vaikų, su kuriais galiu draugauti. Tikėjau ...susirasti draugų</i>
Įgyti komunikavimo įgūdžių	<i>...kad labiau kalbėsiu</i>

Projekto eigoje buvo pastebėti įvairūs mokinių pokyčiai, kuriuos parodė ir geresnis mokinių lankomumas, ir pagerėję mokinių mokymosi rezultatai, pačių mokinių įsivertinimas, o ypač mokytojų, mokyklos direktorės ir mokinių tėvų vertinimai.

Tyrime pateikiamas mokinių pokyčių vertinimas pačių mokinių, PM mokytojų ir mokyklos direktorės. Įvertinant mokinių pokyčius pagal turimus tyrimo duomenis buvo išskirtos šios kategorijos ir subkategorijos (2 lentelė).

2 Lentelė. Mokinių pokyčių kategorijos ir subkategorijos (mokinių įsivertinimas)

Kategorijos	Subkategorijos	Mokinių įrodymai
Teigiamos mokinių nuostatos mokyklos atžvilgiu	Mokyklos baimės praradimas	<i>„nebėra tos baimės, kuri buvo mano širdyje; „anksčiau į mokyklą ėjau bijodamas, o dabar einu paprastai“ kai pradėjau taip mokytis, man sekėsi darbas</i>

		<i>puikiai; „dabar malonu mokytis“</i>
	Mokinių lankomumo pagerėjimas	<i>o anksčiau daug gulėdavau ligoninėje per metus o dabar mokausi visą laiką. Einu dabar į mokyklą normaliai, tik sunku</i>
	Mokinių pažangumo pagerėjimas	<i>Puikiai suprantu lietuvių kalbą ir pažymius pasikėliau aukštyn Čia daugiau išmokau, daugiau mokausi; „geriau mokausi“. Anksčiau nedarydavau namų darbų, o dabar namuose papildomai pasiskaitau ir pažymiai tapo geresni, ir, rodos, savaime viskas susitvarkė. Pagerėjo šiek tiek mokslai, tik gaila, kad nėra sporto pamokos</i>
Mokinių asmenybiniai pokyčiai	Teigiamos mokinių savęs vertinimo nuostatos	<i>Daug patobulėjau per tuos metus. Pati jau daug galiu, nebereikia tėvų arba sesers prašyti pagalbos darant namų darbus Oi, aš atrodo nepasikeičiau, tik pasikirpau plaukus, tapau linksmesnė</i>
	Problemų sprendimo įgūdžiai	<i>Aš tapau drąsesnė, nors dar labai baisu patyčių. Niekas nepadedą spręsti problemų, aš pats. Išmokau pati spręsti problemas. Dabar aš supratau, kad pati galiu valdyti savo gyvenimą.</i>
Teigiamas mokinių santykis su socialine aplinka	Pagerėję santykiai su bendraamžiais	<i>Daugiau bendrauti pradėjau; sunku buvo apsiprasti šitoje grupėje, nesupratau, kas vyksta šitoje grupėje. Dabar jau geriau.</i>
	Pagerėję santykiai su šeimos nariais	<i>Ir, rodos, namie viskas susitvarkė. Man sunku buvo su tėvais, dabar jau</i>

		<i>geriau.</i>
	Pozityvūs ir konstruktyvūs santykiai su supančia aplinka atsiradimas (mentoriai, žmonės praktinio mokymosi vietose ir kt.)	<i>Pradėjau geriau suprasti aplinką. Labiau pradėjau domėtis sritimis, kurios man nebuvo įdomios. Vien pagalvojus pasidarydavo negera. Aš jau nekreipiu dėmesio į nesąmones visokias.</i>

Kalbėdami apie savo pokyčius, susijusius su mokykla, pirmiausia mokiniai pažymi pagerėjusi pažangumą ir geresnę mokymosi kokybę, mokymosi „malonumo“ atradimą. Keli mokiniai sako, kad išnyko mokyklos baimė, jie net tiesiogiai įvardijo mokyklos baimės praradimą. Pagerėjo ir mokinių lankomumas. Labai sunkiai mokiniams sekasi įvardinti asmenybinius pokyčius, tačiau išryškėja jų teigiamo savęs vertinimo nuostatų atsiradimas ir problemų sprendimo įgūdžių užuomazgos.

PM mokytojai, priešingai nei mokiniai, pirmiausia įvardija ryškius mokinių asmenybinius pokyčius: savarankiškumą, drąsą, pasitikėjimą, atvirumą kaitai, atsakomybę, atsipalaidavimą. Tai iliustruoja mokytojų pasakojimai:

„Vienos grupės kyla savarankiškumas, domėjimasis, viešasis kalbėjimas, drąsiai kalba. Atsirado šypsenu, mokiniai pradėjo šypsotis. pasirodė jų charakteriai, išryškėjo ties charakteriai.. Visi buvo tylūs ramūs, rugsėjo 1.. patylėjo, padarė ir viskas. Dabar sugeba pasakyti, ko nenori, ką mokysis.. aš to nenoriu, aš nuo to pavargau.. jie patys sako.“... jie eina į mokyklą, nebeliko bėgimo iš pamokų. Atsirado daugiau atvirumo, šiek kiek, nors dar nedaug.

„Iš pradžių galvojau čia tai bent vaikas: žvilgsnis rūstus, nesišypso, nebendruoja. Dabar eina į mokyklą, šypsosi kaip saulytė, eina į praktikos vietas, o anksčiau bėgo nuo žmonių. Jis lyg persivertė“; „visa grupė mokinių išsiskiria atsipalaidavimu, gerąja šio žodžio prasme, socialiniu aspektu. Jie mokosi atsipalaidavę, priešingai nei tradicinėje mokykloje. Nebijo manęs, tiesa, kai kurie dirba tik tol, kol esu šalia“.

Asmenybinius pokyčius vaikuose, praėjus kad ir nedideliame laiko tarpui, išskyrė ir mokyklos direktorė, pažymėdama mokinių drąsą ir pasitikėjimą: *Vaikai, tie patys mokiniai, pasidarė gal drąsesni, galima sakyti, kalbėti viešai pradėjo, nes buvo ir iš spaudos atstovų, kurie juos kalbino, filmavo. Jie įgijo tokios drąsos ir savo pasitikėjimo, kurio nebuvo tuose vaikuose. Metai dar nedidelis laiko tarpas ir tiems vaikams, aišku, buvo dar sudėtinga, bet pokyčiai jau matyti.*

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Mokytojai įvertina ir mokyklos baimės praradimą, ir mokinių lankomumo bei pažangumo pagerėjimą, pasakodami kelis konkrečius atvejus:

Labai pasikeitė keli mokiniai, keli jau nori eiti mokytis į 11 klasę. Rimas (vardas pakeistas) pradėjo lankyti mokyklą, o anksčiau visai nelankė. Stepas (vardas pakeistas) turėjo 6 dvejetus, metė mokyklą visiškai. Dabar mokosi, yra labai atviras, nuoširdus, padedantis kitiems, nors labai riboto intelekto, tačiau juo gali pasitikėti visais atvejais.

Mergaitei Jonei mokslai labai sunku, sulaukdavo pašaipų iš bendraamžių. Visada buvo daugybė problemų su mokyklos lankymu, eidavo į nervinę depresiją ir po 2 mėnesių išeidavo iš mokyklos. Dabar, sako jos mama, namo dabar pareina linksma, nori eiti į mokyklą, nebėr: neisiu, nenoriu..nori važiuot į mokyklą. atsirado psichologinė ramybė. . „Sumažėjo problemų su lankomumu ir drausme“.

Kalbėdami apie mokinių mokymosi pokyčius, mokytojai prisipažįsta, kad mokymosi pokyčiams reikia laiko: *„Aš tikėjau, kad pavyzdžiui mokinys atėjęs į PM grupę gana greit pajus tuos suteikiamus privalumus, t.t. mokymosi didesnę prieinamumą nei paprastai pamokoje. Dabar matau, kad tam reikalingas ilgesnis laikas, nei pusė metų. Aš tikėjau, kad pokyčiai gali įvykti greičiau, bet.. Su vienais tai įvyksta greičiau, kitiems reikia ilgesnio laiko ir sugrįžti. Išmąstau, kad tas kas labiau nužengęs nuo mokymosi, nuėjęs toliau nuo mokymosi motyvacijos, tam reikia ilgesnio laiko ir sugrįžti“.* Šioje mokykloje buvo vienas mokinys, kuris „nepasidavė“ pozityviajai kaitai ir pats paliko PM klasę. Taip pat mokytojai pripažįsta, kad yra dar vaikų, kuriuose nematyti pokyčių, ir vaikų, turinčių žemą socialinį aktyvumą „Daugiau vaikų socialinio aktyvumo norėčiau“. PM mokytojas pasako ir konkrečią priežastį, kodėl pokyčiai dar neįvyko: *„ Jo atmintis apie patyčias dar gyva. Dar labai žeidžia, patyčių žaizda dar neužgijusi. Jam labai sunku“.*

Vaikų ir mokytojų manymu, mažiausiai pakito mokinių santykis su socialine aplinka, nors būtent praktinis mokymasis yra orientuotas į socialinių santykių plėtrą.

Buvo identifikuotos ir problemos, su kuriomis susiduria mokiniai, mokydamiesi praktinio mokymosi vietose. Tuo metu, kai mokiniai kalbėjo apie problemas, jie buvo antrojeje praktinio mokymosi vietoje ir tuo metu jie įvardijo šiais problemas:

- sunkiai sekasi atlikti konkrečias užduotis: *„Sunku buvo, kai šveičiau mašiną ir ne taip nušveičiau, bet parodė, kaip reikia šveisti it ištaisiau klaidą“, Būna taip, kad jei nesupranti konkrečios užduoties, tai būna nuobodu“, „sunkiai sekėsi pradžioje tas užduotis atlikti“, „neina suprasti, nesuprantu, ką turiu daryti“.*
- sunkiai sekasi surasti praktinio mokymosi vietą: *Sunku buvo rasti antrą praktikos vietą;*

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

- jaučiasi emociškai nesaugiai: *Vienas mokinys pasakojo, kad buvo apkaltintas vagyste „buvau apkaltintas vagyste, bet paskui viskas paaiškėjo. Negera buvo labai“.*

Du mokiniai atsakė, kad jokių problemų praktinio mokymosi vietoje jiems iki šiol nekilo: „*Problemų jokių nebuvo; viskas gerai man, normaliai viskas*“.

Tyrimo metu užfiksuoti nedideli mokinių pokyčiai įvairiose srityse, tačiau ir mokiniai šioje PM klasėje, mokytojų ir mokyklos direktorės vertinimu, turėjo ypatingai dideles mokymosi ir asmenybines problemas. Kadangi tyrimo pjūvis buvo atliktas 2013 m. kovo mėn., tai buvo dar nedidelis laiko tarpas didesniems pokyčiams, tačiau, bet kokiu atveju, esamus pokyčius jau pastebėjo visi: patys mokiniai, mokytojai ir mokyklos direktorė.

Pedagogų pasirinkimo būti PM mokytoju motyvai, pedagogų pokyčiai ir pedagogų pokyčius sąlygoję veiksniai

Mokytojai pasirinkę ugdymo procesą konstruoti pagal PM modelį šioje mokykloje turėjo amžiaus, lyties ir ypatingai ryškius pedagoginės patirties skirtumus: vienas mokytojas ilgus metus buvęs mokyklos direktorius ir anglų kalbos mokytojas, kita mokytoja – socialinė pedagogė ir padinių klasių mokytoja, turinti visai nedidelį pedagoginio darbo stažą (ji anksčiau dirbo šioje mokykloje socialine pedagoge, o dabar atėjo dirbti vien tik PM mokytoja). Nors abiejų mokytojų pasirinkimas būti PM mokytoju buvo savanoriškas ir atliepė pagrindinį PM principą - savanoriškumo principą, tačiau pasirinkimo priežastys buvo pakankamai skirtingos:

1. **Prasmingai panaudoti turimas pedagogines patirtis:** „*Iš dalies toks savotiškas buvo iššūkis, kad reikia pabandyti. .. keitėsi mano gyvenimo stilius, darbine prasme, darbo srityje ,(išėjo iš direktoriaus pareigų). Man patiko, kad tas pats procesas neatrodė įspraustas į griežtus rėmus, nebuvo toks griežto ritmo, kada tu esi nuo skambučio iki skambučio. Tiesiog gali dirbti tuo laiku, kada jis yra tau skirtas ir organizuoti savo darbą tame laike pats*“.

2. **Patenkinti asmenines svajones ir saviraišką:** „*Galvojau, kad bus įdomu, neįprasta, kad tai bus vieta pasireikšti mano idėjoms apie pasaulį ir mokymą, t.y savo idėjas apie mokymą įvesiu praktiškai į mokymo procesą. Savo idėjas, kurias aš turiu apie mokymąsi*“.

Pagrindiniai pedagogų pokyčiai, kuriuos jie įvardija pirmųjų PM diegimo metų pabaigoje, jų manymu, buvo: 1) Asmenybiniai pokyčiai; 2) Pedagoginių vaidmenų kaita; 3) Naujų kompetencijų įgijimas pasikeitusių vaidmenų realizavimui.

3 lentelė. Pedagogų asmenybiniai pokyčiai

Pedagogų pokyčiai	Įrodymai
<p>Asmenybiniai pokyčiai: kūrybingumas, sumanumas, pasitikėjimas, drąsa, atvirumas naujovėms.</p>	<p><i>Daugiau radau laisvės, kūrybos, įgijau žinių. Gal šalia PM pasiūlys dar ką kitą su geresnėmis sąlygom, su geresne perspektyva. Imčiausi naujų eksperimentų ir vėl.</i></p>
<p>Nauji pedagoginiai vaidmenys</p>	<p><i>Aš nesijaučiu čia mokytojas, aš čia mokausi kartu su jais, tik tiek kad man kiek geriau, nei jiems. Kodėl man čia geriau, nei jiems? Turimas bendras žinių turėjimas, išprusimas, gyvenimo patirtis leidžia nenusivilti ir būti pavyzdžiu mokiniams. Sprendžiame uždavinį aš sakau, nežinau, ar mes čia gerai padarėme. Sakau, dalinsimės pažymiu vienodai. Aš nesu tas, kuri ateina ir pasakau jiems visą tiesą, kurią aš žinau... Aš nemokau, aš pats mokausi. ...Kad aš nebe mokytojas. Aš kartu su jais esu mokinys...Dabar pamokoms nereikia ruoštis, reikia mokytis.</i></p>
<p>Naujų kompetencijų įgijimas</p>	<p><i>Dar labiau supratau, kad niekada nenorėčiau būti tradiciniu mokytoju. Pati pradėjau mokytis įvairių mokomųjų dalykų. Praplėčiau mokyklines žinias, kurių iki šiol neturėjau arba nenaudojau. Kaip gali išmokyti chemijos, kai pats jos nemoki? Turi pats mokytis ir taip paprastai mokytis.</i></p>

Iš mokytojų pasakojimų buvo identifikuoti pagrindiniai išoriniai ir vidiniai veiksniai, turėję įtakos pedagogų asmenybiniais ir profesiniams pokyčiams (4 lentelė).

4 lentelė: Išoriniai ir vidiniai pedagogų pokyčių veiksniai pedagogų požiūriu

Išoriniai veiksniai	Vidiniai veiksniai
Mažesnė mokinių grupė ir individualus mokymas	Mokytojo motyvacija, pirmiausia orientuota į savirealizaciją
Ugdymo proceso organizavimas už mokyklos ribų (mokymasis praktinio mokymosi vietose)	Mokinio priėmimas be išankstinių nuostatų
Teigiami pokyčiai mokiniuose (mokymosi ir lankomumo rezultatų gerėjimas, asmenybiniai pokyčiai)	Naujų pedagoginių ir socialinių vaidmenų priėmimas
Naujų kompetencijų ugdymo programa (IPLE ir lietuvių konsultantų mokymai, tarptautiniai seminarai)	Asmenybinės savybės: empatija, tolerancija, lankstumas, kūrybingumas, atvirumas kaitai
Individualus specialistų konsultavimas (virtualus ir tiesioginis IPLE konsultantų konsultavimas)	Gebėjimas dirbti poroje
Bendruomenės narių palaikymas (kitų dalykų mokytojų ir tėvų palaikymas; mentorių dalyvavimas)	Asmeninių lūkesčių „įžeminimas“
Patirtinis, refleksyvusis mokymasis <i>Laiškai. kuriuos mes atsakome, jie daugiau apmąstymui, priverčia apmąstyti, kaip čia buvo, kas čia vyksta. Labai geras savo darbo, veiklos įvertinimas.</i>	Mokėjimo mokytis kompetencija
Kito PM mokytojo pagalba	

Pagal įvairius PM mokytojų pasakojimus ir atsakymus į pateiktus klausimus buvo identifikuoti ir veiksniai, trukdantys PM veiksmingam diegimui (5 lentelė).

5 lentelė: Veiksniai, trukdantys PM diegimui

Trukdantys PM diegimui veiksniai	Įrodymai
Vaikų surinkimas į PM klasę/grupę dėl pedagoginės bendruomenės trikdžių	<i>Pagrindinis sunkumas vaikų surinkimas į PM klasę. Jis, tas sunkumas, išlieka ir dabar. Iš mokyklos norėtų eiti ir daugiau vaikų, bet jų neleidžia, kiti mokytojai nuagituoja prieš.</i>
Pedagoginės bendruomenės skeptiškas požiūris į PM	<i>Pirmiausi tokia reakcija mokytojų į mūsų teigiamus pažymius, kurie yra geresni. Mokytojai sako, kad negali taip būti. Jis negali, sako mokytojai, jis juk nieko nesimokė, o dabar gauna 6-7</i>
Praktinio mokymosi vietų stoka	<i>Mokykla yra kaime, o vykimo į miestą problema iškyla dėl finansinių dalykų.</i>
Neaiški PM diegimo perspektyva mokykloje	<i>Mano perspektyva visai neaiški, nes aš čia dirbu tik PM mokytoja; Neaišku kaip bus PM ir mokykloje, ir išvis Lietuvoje.</i>
Specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai klasėje	<i>Labai sunku, kai PM klasėje mokosi ir specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai. Manau, kad PM nėra jiems skirtas. Ir vokiečiai taip sako. Jie turi kitokį PM specialiųjų poreikių mokiniams.</i>
Per dideli asmeniniai lūkesčiai dėl mokinių pokyčių	<i>Aš tikėjau, kad pavyzdžiui mokinys atėjęs į PM grupę gana greit pajus tuos suteikiamus privalumus, t.y. mokymosi didesnę prieinamumą nei paprastai pamokoje. Dabar matau, kad tam reikalingas ilgesnis laikas, nei pusė metų. Aš tikėjau, kad pokyčiai gali įvykti greičiau, bet.. Su vienais tai įvyksta greičiau, kitiems reikia ilgesnio laiko ir sugrįžti. Jaučiuosi ...šiek tiek nusivylusi dėl rezultatų,</i>

	<p><i>jaučiuosi šiek tiek ir išdidžiai... Daug daug duodi, bet jie taip žiūri, nėra rezultatų. Atrodo persiverti, o jie... Tu negali padaryti už juos (mokinį). Tai iššaukia nusivylimą. Ateini su tokia energija, uch...</i></p> <p><i>Labai daug atiduoti, o sulauki labai mažai.</i></p> <p><i>Labai mažas pokytis. Nors iš kitos pusės ir tas labai mažas pokytis yra labai didelis pokytis.</i></p>
Reikiamų teisės aktų stoka	<p><i>Esame įstatyminės bazės vergai - jei yra eksperimentas, tai tada reikia ir dokumentų. Pagal tai reikia ir teisės aktus keisti. Švietimo įstatymas viskas tvarkoje, o kiti aktai netinka. Ne modelį reikia spausti į tvarką, o tvarkas taikyti prie pasiteisinusio praktikoje modelio.</i></p>
Per mažai informacijos apie PM modelį jo diegimo pradžioje.	<p><i>Jaučiausi pasimetusi. Nesupratau nieko, jaučiausi, kaip žuvis įmesta į tinklą. Reikia nardyti pro skylutes ir ieškoti, kur atidaryta, kad išlįsčiau.</i></p>
Nuovargis	<p><i>Jaučiuosi pavargusi truputį..Nuovargį sukelia dar vaikų toks žvilgsnis. Nusivylimas susijęs su bendru nuovargiu - slegia žiemos nuovargis.</i></p>
Didelės laiko sąnaudos susijusios su pačių mokytojų mokymusi, su atlygiu už darbą	<p><i>Viskas būtų gerai, jei mokymai vyktų darbo metu.</i></p>

PM mokytojai praėjus pirmiesiems PM diegimo metams yra patenkinti savo pasirinkimu „Dar labiau supratau, kad niekada nenorėčiau būti tradiciniu mokytoju“, ypatingai patenkinti darbu poroje, pokyčiais mokiniuose ir juose pačiuose „jaučiu, kaip aš paaugau per tuos metus“ ir yra

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

pasirėnę toliau tęsti PM modeliavimą ir ugdyti naujas savo kompetencijas. Mokytojai teigiamai vertina visą mokymų programą.

Pokyčiai mokyklos lygmenyje ir pagrindiniai PM diegimo instituciniai iššūkiai

PM pokyčiai instituciniu lygmeniu buvo vertinti iš mokyklos vadovo pozicijos. Mokyklos direktorė teigia, kad PM pasirinkimo tikslas buvo orientuotas į mokyklos mokinius, kurie praradę mokymosi motyvaciją, kurie stokoja socialinių įgūdžių “kitiems nelabai sekasi pritapti prie kolektyvo” ir kurie neturi aiškaus profesinio karjeros projektavimo: “*padarius tokį apžvalginį tyrimą nusprendėme, kad būtų gerai sudalyvauti šiame projekte ir duoti galimybę mokiniams pabaigti pagrindinio ugdymą programą būtent nesuvaržomai, nesėdint akademinėse pamokose ir apsispręsti dėl to, kokią norėtų įsigyti specialybę ateityje*”.

Pasak mokyklos vadovo, PM diegimas pateisino mokyklos lūkesčius ir turėjo įtakos pozityviems pokyčiams mokyklos bendruomenėje. Tyrimo dalyviai įvardijo šiuos pozityvius pokyčius bendruomenėje pirmaisiais PM diegimo metais (5 lentelė).

5 lentelė. PM diegimo įtaka teigiamiems instituciniams pokyčiams

Teigiami instituciniai pokyčiai	Mokyklos vadovo požiūris
Pagerėjo mokinių pažangumas, apsisprendimas dėl ateities, lankomumas ir kiti pokyčiai susiję su mokiniais.	<i>Didelis plusas kad mokinių pažangumas padidėjo, vienas mokinyš norėjo pereiti į kitą klasę (išeiti iš PM), tai iškart krito jo pažangumas... Sako, mokytojai reikalauja iš manęs to, ko reikalauja iš kitų.</i>
Atvyko mokinių iš kitų mokyklų	<i>Atsirado mokinių iš kitur. Sužinojo mokiniai iš kitur. Tėvai atvežė, labai džiaugėsi, kai mes papasakojome apie projektą. Tėvai, kai atvyko, išgirdo ir pamatė mūsų materialinę bazę, sako, kad mes papuolėme į rojų.</i>
Mokyklos bendruomenės	<i>Į projektą įsitraukė ir kiti mokytojai. Kiti mokytojai sužinojo, kas</i>

teigiamų nuostatų formavimasis inovacijų diegimui	<i>tai per projektas, ir kuria linkme yra dirbama.</i>
Mokyklos kultūros kaita	<i>Mokykloje svečiavosi daug įvairių žmonių, didelis dėmesys, visiems įdomu.</i>
Pedagoginės ir visos mokyklos bendruomenės požiūrio į ugdymą kaitą	<i>Mokykloje akcentuojamos žinios, gebėjimai, mokinio kompetencijos, tačiau kur mes tai taikome praktikoje, gyvenimiškoje aplinkoje, mokiniams pamokų metu lyg ir užsimenama, bet akivaizdžiai neparodome. Šio modelio esmė – mokinys žinias iš karto taiko praktikos vietoje arba praktikos vietoje atranda tam tikras žinias susijusias su konkrečiu mokomuoju dalyku.</i>

Mokyklos vadovo vertinimu mokykla diegiant PM susiduria ir su įvairiais iššūkiais. **Pagrindinis rūpestis institucijai yra dėl mokinių praktinio mokymosi:**

- Praktinio mokymosi vietų stoka. *Mažesnis pasirinkimas praktinės veiklos, nes mes esame mažas miestelis, ne visi užsiima su tais vaikais, ne visi nori užsiimti su tais vaikais, nueina, pastebi, pastebi ir viskas. Dar reikia dirbti su tais darbdaviais.*
- Vaikų ir mentorių neatsakingas požiūris į praktinį mokymąsi: *„Kartais pasimuliuoja vaikai tą praktinę veiklą, reikia labai kontroliuoti. Mes pradžioje juos gaudėme tuos vaikus, klausėme, kodėl jie sėdi čia, o ne praktikoje. Pradedi aiškintis, sako, kad mums toje praktikos vietose nieko neduoda“. „Reikia gal ir susitikimų daugiau su kitais darbdaviais, kad susipažintų ir su vaikais, ir su darbdaviais“.*

Kitas rūpestis mokyklai yra finansinis:

- *„Mokykla patiria papildomus finansinius nuostolius dėl mažo mokinių skaičiaus grupėje, o tų nuostolių niekas nekompensuoja“.*
- *Reikia didesnės paramos finansinės vaikams. Būtent vaikams, gal ir dėl IKT diegimo, daugiau tų IKT vaikams reikia, daugiau literatūros jiems reikia. Ne grožinės literatūros, bet daugiau jiems tokios mokomosios literatūros: geografijai, istorijai, biologijai; aišku, mūsų bibliotekoje yra literatūros, bet reikia dar. Kažką tokio prie vadovėlio tiems vaikams”.*

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

- *Transporto lėšoms pinigėlių reikia, mokykla turi skirti iš mokinio krepšelio pinigėlių vaikų pavežėjimui į praktinio mokymosi vietas. ..*
- *Tiems vaikams reikia daugiau galimybių turi būti juk visko parodyti, kad jie galėtų daugiau pamatyti, „pačiupinėti“....*

Mokyklos direktorė dėl tolimesnio PM diegimo mokykloje turėjo tam tikrų abejonių. Ji pripažįsta projekto naudingumą visais lygmenimis, tačiau mano, kad PM tęstinumui jų mokykloje reikia papildomų investicijų iš šalies. *„Ar tęstumėte PM? Iš tikrųjų.. (abejonė balse) .. tų vaikų yra kiekvienoje klasėje, kuriems sunku prie kolektyvo didelio mokytis, iš tikrųjų tas projektas naudingas... to tęstinumo reikia, .. bet finansiškai.. jei palaikytų ministerija, jei būtų palaikymas, tai mes dalyvaudume, mes tęstume šį projektą.*

Direktorės abejonės labiausiai susijusios su nedideliu mokinių skaičiumi mokykloje ir reikiamos teisinės bazės stoka.

Išvados

1. Atlikus pirmųjų PM diegimo metų tyrimo duomenų analizę, išryškėjo, kad projekto dėka pakito mokinių nuostatos mokyklos atžvilgiu, kurias patvirtino mokyklos ir mokytojų baimės praradimas, labai geras mokinių lankomumas, nes į PM klasę atėjo ir mokinių, kurie anksčiau praleisdavo labai daug pamokų, geresni mokymosi rezultatai, nors mokymosi rezultatų pagerėjimas ir nėra kol kas labai didelis, nes pirmaisiais metais PM yra orientuotas daugiau į asmenybinius pokyčius, mokymosi motyvacijos, socialinių kompetencijų bei mokymosi mokytis kompetencijos ugdymą.
2. Visi tyrimo dalyviai įvardijo teigiamus asmenybinius PM mokinių pokyčius, jie tapo drąsesni, atsakingesni, savarankiškesni, aktyviai veikiantys ir turintys daugiau savigarbos ir pasitikėjimo savimi ir kitai. Taip pat išaugo mokinių komunikaciniai gebėjimai, kurie pasireiškė geresniu bendravimu ne tik su bendraamžiais ir šeimos nariais, bet ir su kitais socialiniais veikėjais. Šiems pokyčiams išskirtinę reikšmę turėjo ir mokymasis praktinio mokymosi vietose, ir nauja pedagoginės sąveikos kultūra.
3. Produktyvusis mokymasis pedagoginiu lygmeniu sukėlė didžiausius iššūkius, nes mokytojams reikėjo prisiimti visai naujus vaidmenis, kurie pareikalavo ir visai naujų kompetencijų. Mokytojų vaidmenų kaita ir naujų kompetencijų ugdymasis vyko visus pirmuosius PM diegimo metus, ir mokantis, ir dirbant tuo pačiu metu. Mokytojų mokymosi

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

programa buvo labai intensyvi ir pareikalavo daug laiko, nuolatinės refleksijos bei papildomų komunikavimo užsienio kalba įgūdžių, tačiau mokytojai patenkinti savo pasirinkimu būti PM mokytojais dėl didelių teigiamų pokyčių mokiniuose bei asmeninio tobulėjimo.

4. Su produktyviojo mokymosi diegimu susiję institucinio lygmens pokyčiai įvertinti teigiamai, tačiau pažymima, kad ateityje diegiant PM gali kilti tam tikrų finansinių problemų dėl nedidelio mokinių skaičiaus mokykloje ir dėl praktinio mokymosi vietų nedidelio pasirinkimo, kadangi mokykla yra kaime. Mokyklos direktorė šiuo metu negalėjo priimti sprendimo dėl PM tęstinumo pasibaigus projektui.

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

Bendros tyrimo išvados ir rekomendacijos

1. PM pirmaisiais diegimo metais patenkino visų ugdymo proceso dalyvių ir mokyklų vadovų lūkesčius. Pastebimi mokinių pažangumo ir lankomumo gerėjimo rezultatai, pozityvios mokinių nuostatos mokyklos atžvilgiu, besikeičianti bendra mokymosi kultūra, mokymosi kompetencijos užuomazgos.
2. Mokymosi rezultatų pagerėjimą pirmiausia išskiria patys mokiniai ir atliepia pagrindinį mokinių PM pasirinkimo lūkestį, kuris buvo įvardijamas „geriau mokytis“, „pagerinti pažymius“ ir jis buvo sėkmingai įgyvendinamas.
3. PM mokytojų mokinių mokymosi rezultatų pokyčiai dar netenkina, bet jie supranta, kad jų lūkesčiai buvo nepamatuotai dideli ir kad tie „pokyčiai yra labiau į ateitį“, kad ir „tas labai mažas pokytis yra labai didelis pokytis“. Tačiau PM mokytojai akcentuoja ryškius mokinių asmenybinius pokyčius, teigdami, kad „pasirodė mokinių charakteriai“, jie įgijo pasitikėjimo, drąsos, atsakomybės, savarankiškumo. Mokytojai akcentuoja ir mokinių komunikacinių gebėjimų pokyčius, teigiamų ir konstruktyvių santykių su socialine aplinka formavimąsi. Mokiniais, tuo tarpu, sunkiau sekasi tiesiogiai įvardinti asmenybinius pokyčius, apie juos galima spręsti netiesiogiai iš įvairių patirčių pasakojimų.
4. PM mokytojai pripažįsta, kad yra ir mokinių, nepadariusių pažangos, keli mokiniai pasitraukė iš PM klasės: vienas mokinytis pasitraukė dėl jam nepriimtinių taisyklių; dvi mokinės – dėl nėštumo; kiti mokiniai - dėl šeimos gyvenamosios vietos pakeitimo, problemų dėl teisėsaugos.
5. Pagrindiniai pedagogų pokyčiai yra įvardijami naujais pedagogų vaidmenimis ir ypač mokytojo vaidmens transformacija į mokinio vaidmenį. Taip pat pedagogai pažymi ir asmenybinius pokyčius, svarbiausias iš kurių yra atvirumas kaitai. Tyrimo metu buvo identifikuoti ir pagrindiniai išoriniai bei vidiniai veiksniai, turėję įtakos pedagogų profesiniams ir asmenybiniams pokyčiams.
6. Instituciniame lygmenyje pastebėti pokyčiai visoje mokyklos bendruomenėje. Tai pagerėję mokinių mokymosi rezultatai, visos bendruomenės narių požiūris į edukacines naujoves kaita, mokymo ir mokymosi kultūros kaita, socialinės partnerystės plėtra, išaugęs mokyklos žinomumas.
7. Pagrindinėmis PM diegimo mokykloje priežastimis instituciniu lygmeniu įvardinta teisinės bazės nepalankumas PM diegimui, papildomų finansinių resursų reikalingumas, mokyklos ir

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

vietos bendruomenės skeptiškas požiūris, ypač dėl praktinio mokymosi vietų, steigėjo palaikymo stoka.

Rekomendacijos

1. Projekto vadovams supažindinti PM diegiančias mokyklas su tyrimo rezultatais, organizuoti tyrimo rezultatų pristatymus ir aptarimus mokyklos ir vietos bendruomenėms, įtraukiant praktinio mokymosi vietų teikėjus, steigėjus, tėvus ir kt.
2. Projekto vadovams pristatyti tyrimo rezultatus švietimo politikos formuotojams Švietimo ir mokslo ministerijoje, pedagoginei bendruomenei ir visuomenei.
3. Siekiant išsamios PM diegimo pokyčių analizės, atliekant II-ąją tyrimo dalį rekomenduojama tirti pokyčius profesinių lūkesčių srityje (asmeninis lygmuo), Bendradarbiavimo srityje (tarpasmeninis lygmuo) ir mokymuisi palankios aplinkos kūrimo srityje (institucinis lygmuo). Į tyrimo dalyvius įtraukti mokinių tėvus ir praktinio mokymosi vietų teikėjus.